

KÖZOKTATÁS

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR PEDAGÓGUSSZÖVETSÉG LAPJA

XXIII. ÉVFOLYAM, 2018/4. SZÁM

Ady Endre
1877–1919

*Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban
Szomoruan magyar.*

SZÁZ ÉVE MENT EL A PÁNYVÁS MÉN

Dr. H. Tóth István dolgozata – Juhász Ferenc szavaival élve – „a konok szívű, üstökösláng-tekintetű táltosfiúról, a küldetéses költőről”, vagyis Ady Endréről szól, aki 1877. november 22-én Érmindszenten született és kis híján egy évszázada, 1919. január 27-én Budapesten halt meg. Akikért szól az írás: a ma és a holnapok magyarul olvasói.

(10–13. oldal)

ISKOLAI VIZIT

REFORMÁTUS LÍCEUM TISZAPÉTERFALVÁN

A 2017/2018-as tanév végén a kárpátaljai magyar tannyelvű, középfokú oktatást nyújtó iskolák közül a Tiszapéterfalvai Református Líceum elbágyogó diákjai szerepeltek a legjobban a külső független értékelésen (ZNO), s megyei viszonylatban, tehát az ukrán tannyelvű intézményekkel összevetve is kimagasló teljesítményt nyújtottak az emelt szintű érettségi vizsgákon.

(4–5. oldal)

ISKOLAI VIZIT

Tanárhiány Csongoron – és nemcsak Csongoron...

(6. oldal)

HONISMERET AZ ISKOLÁBAN

A hagyományos gazdálkodás, a népi mesterségek tárgykészletének bemutatása az iskolamúzeumokban és szakköri foglalkozásokon

(7–9. oldal)

ERDŐPEDAGÓGIA

Iskola az erdőben

(14–18. oldal)

TANKÖNYV

Amit el lehet venni, az nem jog, hanem privilégium

Gondolatok egy ukrán tankönyv kapcsán

(19–21. oldal)

PEDAGÓGUSPORTRÉ

Kulin Judit: „Legfontosabb feladatom megőrizni Ungváron a magyar nyelvű oktatást”

(24–25. oldal)

ISKOLATÖRTÉNET

Egy tipikusan szovjet iskola születése

A Nagyberegi Nem Teljes Középiskola létrehozásának rövid története

(26–29. oldal)

HONISMERET

Vértanúság a haza és a nemzet szolgálatában

Báró Perényi Zsigmond élete és szerepe a reformkorban, valamint az 1848–49-es forradalomban és szabadságharcban

(30–31. oldal)

MCC TEHETSÉGGONDOZÓ KÖZPONT NYÍLT BEREGSZÁSZBAN

Magyarország legnagyobb multidiszciplináris tehetséggondozó kollégiuma, a Mathias Corvinus Collegium (MCC) szeptember 29-én Beregszászban megnyitotta első határon túli központját, ahol a Mathias Corvinus Collegium Fiatal Tehetség Programjának (MCC FIT) keretében 25 tehetséges kárpátaljai magyar felső tagozatos általános iskolás részesül majd magas színvonalú, játékos iskolán túli képzésben.

A kollégistákat több mint négyszeres túljelentkezés mellett, összetett felvételi eljárás során választották ki társaik közül. A képzésekre négyhetente, szombatonként kerül sor. A vidékünk különböző régióiból – például Kis- és Nagydobronyból, Beregszászból, Muzsalyból, Csongorról, Kaszonyból – a képzési programba bekerült gyerekek szüleinek mindez nem kerül pénzébe, hiszen utaztatásukat és a napi ellátásukat is vállalja az MCC. Ezenkívül a gyerekek hetente kétszer kifejezetten kommunikációs kompetenciára épülő angol nyelvoktatásban is részt vesznek.

IDÉN IS MEGÉRKEZTEK A TANSZERC SOMAGOK

A kárpátaljai magyar tannyelvű oktatási intézmények elsősei idén is átvehették azokat a tanszercsomagokat, amelyeket a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) és a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) állít össze és juttat el számukra a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. és a Széchenyi Jótékonyági Alapítvány támogatásával minden évben.

Idén 92 oktatási intézmény 2007 elsője vehette át az értékes ajándécsomagokat, köztük a Beregújfalui Általános Iskola kisdíákjai (felvételünkön). A névre szóló díszes map-pák többek között olvasókönyvet, zenefüzetet, írásmintát, rajzfüzetet, kifestőt, színes papírt, vízfestéket, írószereket és egyéb hasznos kellékeket tartalmaztak, amelyek elengedhetetlenek az iskolai mindennapokban.

ELKEZDŐDTEK A NYELVTANFOLYAMOK

2018. október 6-án ismét megkezdődtek a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Felnőttképzési Központja által szervezett nyelvtanfolyamok.

A szeptember 20-i határidőig 186-an jelentkeztek a képzésekre – 110-en az angol, 38-an a német, 22-en az ukrán, 16-an pedig az orosz nyelvet választották – alap- vagy középszinten. A 80 órás nyelvtanfolyamok résztvevőivel 10 szakképzett oktató foglalkozik összesen 12 csoportban. A hallgatók 2019 márciusában kétnyelvű (ukrán és magyar) tanúsítványt vehetnek át a sikeres szóbeli és írásbeli vizsgát követően.

NÉPZENEI ÉS NÉPTÁNCKÉPZÉS AKNASZLATINÁN

A „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány első ízben hirdette meg az Aknaszlatinai Tehetségpont, azaz az Aknaszlatinai Bolyai János Középiskola bázisán a „Szól a fülemüle!” – Kárpátaljai népzenei és néptánc-képzést az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő, az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Nemzeti Tehetség Program támogatásával.

A képzés célja, hogy megszerettesse a felnövekvő fiatal nemzedékekkel az autentikus magyar népzenei és néptáncot, illetve tovább csiszolja és fejlessze az e téren már meglévő tudásukat.

Az első képzésen, melyre 2018. október 13-án került sor, 18 gyermek vett részt, akiket Vajnági Éva tánctanárral oktatott a viski táncok alaplépéseire.

A foglalkozásoknak az Aknaszlatinai Művészeti Iskola ad otthont. A képzés április végéig tart.

IDÉN IS MEGRENDEZTÉK A GENIUS-TEHETSÉGNAPOKAT

Idén is megrendezték Kárpátalján a „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány tehetséggondozó napjait.

A foglalkozások október 20. és december 1. között szombatonként háromszor 75 percig tartottak a 3–4., 5–6., 7–8., 9–11. osztályos korcsoportokban az Aknaszlatinai, Bányai, Beregszászi, Mezővári, Munkácsi, Nagydobronyi, Tiszapéterfalvai és Ungvári Tehetségpontokon.

A Beregszászi Tehetségpontban tartott ünnepélyes megnyitón Váradi Natália, a „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány irodavezetője köszöntőjében a tehetséggondozás fontosságára hívta fel a figyelmet. Mint fogalmazott, a tehetségek megtalálása és gondozása nemzetstratégiai ügy, hiszen ezáltal a jövő épül.

TEHETSÉGGONDOZÓ HÉTVEGÉK MATEMATIKÁBÓL

A „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány negyedik alkalommal szervez tehetséggondozó hétvégéket matematikából.

A program ötletgazdája Kulin Judit, az Ungvári Tehetségpont koordinátora. Célja, hogy felkészítsék a diákokat a megyei, országos és nemzetközi matematikaversenyekre. A teljes program három hétvége során valósul meg a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola bázisán. Az első, október 26–28. közötti hétvégére 60 tehetséges fiatal jelentkezett. A megnyitón Orosz Ildikó, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnöke kiemelte: igyekeznek lehetőséget nyújtani a fiatalok számára, hogy kibontakoztathassák tehetségüket. Az elnök köszönetet mondott a magyarországi támogatóknak, akik révén megvalósulhatott a hétvége, a pedagógusoknak, akik feláldozták szabadidejüket a nemes ügyért és a szülőknek, akik bizalmat szavaztak a szervezőknek, és elengedték gyermekeiket.

Forrás: MTI, kmpsz.uz.ua, karpataljalap.net, karpatalja.ma, genius-ja.uz.ua, facebook.com

Átadták a felújított Tanítók Házát Beregszászban

A magyar kormánytámogatással felújított épületet Potápi Árpád János, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára adta át Beregszászban október 4-én.

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) már megalakulásakor célul tűzte ki egy magyar tankerület létrehozását, amely a kárpátaljai magyar tannyelvű oktatási intézményekben zajló munkát segítené – idézte fel az előzményeket Orosz Ildikó, a KMPSZ elnöke. 1993-ban ugyan létrehozták a Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet Beregszászi Tagozatát, azonban csak korlátozott hatáskörrel és megfelelő infrastrukturális lehetőségek nélkül. Több mint 20 évvel később, 2016-ban bővítették az intézet beregszászi tagozatának hatáskörét, így feladata lett a közel 200 magyar, 12 román, egy orosz és egy szlovák tannyelvű nevelési és oktatási intézményben dolgozók szakmai továbbképzésének és minősítésének megszervezése.

Az intézet munkatársainak a Tanítók Házában biztosítottak helyet, amelynek a tetőszerkezete elavult, fűtésrendszere korszerűtlen volt, az épület teljes elektromos hálózata és a nyílászárók cseréjére szorultak. Az épület második szintje több éve kihasználatlanul állt, a régi tetőszerkezet miatt a falak beáztak, a padló pedig tönkrement. A KMPSZ a magyar kormány, a Miniszterelnökség Nemzetpolitikáért Felelős Államtitkársága, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye és Kárpátalja Összehangolt Fejlesztési Feladatainak Kormányzati Koordinációjáért Felelős Kormánybiztossága, valamint a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. támogatásával vállalta az épület felújítását.

A megnyitón Orosz Ildikó, a KMPSZ elnöke hála

fejezte ki a felújított épületért, amely, mint fogalmazott, egyaránt ajándék a gyermekeknek, a pedagógusoknak, az egész Beregszászi járásnak.

Potápi Árpád János, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára elmondta, hogy a Tanítók Házának felújításához az államtitkárság 48 millió forinttal, a

kárpátaljai kormánybiztosság pedig 5 millió forinttal járult hozzá. A cél megvalósításához szükség volt arra, hogy a KMPSZ-nek, a Beregszászi Járási Tanácsnak és Beregszász városának legyen egy közös célja, amelyet a magyar kormány támogatni tudott, hangsúlyozta.

(Kárpátalja/Kárpátalja Ma)

A nyelv a béke eszköze is

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Felnőttképzési Központja által működtetett magyar mint idegen nyelv képzésen sikeresen teljesítő újabb 2344 hallgató kapta kézhez a tanfolyam elvégzését igazoló tanúsítványt október 26-án a beregszászi főiskolán.

Váradai Natália, a felnőttképzési központ igazgatója elmondta, hogy a kurzust Kárpátalja-szerte immár ötödik alkalommal hirdették meg 2017 decemberében, amelyre 2018 januárjának közepéig jelentkezhettek a magyar nyelvet elsajátítani vágyók. A határidőig 3997-en nyújtották be jelentkezésüket, ezért a szervezők 209 csoportot, ezen belül 19 gyermekcsoportot, 116 A1-es szinten és 74 A2-es szinten tanuló csoportot alakítottak 53 helyszínen, 41 településen, 11

járásban. Ők februártól októberig vettek részt az összesen 120 órás kurzuson. 2018. június 1-től a jelentkezők számára a szervezők egy intenzív, B1-es szintre felkészítő gyorstalpalót is biztosítottak – ezzel a lehetőséggel 1305 fő élt, akik 23 településen, 29 helyszínen, kilenc járásban, 48 oktató bevonásával vehettek részt a százórás felkészítésen.

Beke Mihály András, Magyarország Beregszászi Konzulátusának első beosztott konzulja köszöntőjében arról beszélt, dicséretesnek tartja, hogy ilyen sokan részt vettek a projektben, hiszen „annyi ember vagy, ahány nyelvet beszélsz”. „A nyelvben a béke eszköze látom, hiszen meggyőződésem, hogy olyan emberek, akik ismerik egymás nyelvét, nem tudják egymást bántalmazni” – húzta alá.

Greza István Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Kárpátalja együttműködésének fejlesztéséért és a Kárpát-medencei óvodafejlesztési program koordinálásáért felelős miniszteri biztos üdvözlét munkatársa, Ötvös Sándor tolmácsolta.

Orosz Ildikó, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség

elnöke, a Rákóczi-főiskola rektora gratulált a tanfolyamot sikeresen befejezőknek, hogy „legyőzték magukban azt a gátat, amit át kell lépni ahhoz, hogy az ember elkezdjen nyelveket tanulni”, ugyanis minden nyelv egy világnézetet is tükröz.

A köszöntők után Beke Mihály András és Ötvös Sándor adta át a tanfolyam elvégzését igazoló tanúsítványokat.

(Kárpátalja)

Református líceum Tiszapéterfalván

A 2017/2018-as tanév végén a kárpátaljai magyar tannyelvű, középfokú oktatást nyújtó iskolák közül a Tiszapéterfalvai Református Líceum elbállagó diákjai szerepeltek a legjobban a külső független értékelésen (ZNO), s megyei viszonylatban, tehát az ukrán tannyelvű intézményekkel összevetve is kimagasló teljesítményt nyújtottak az emelt szintű érettségi vizsgákon, ami a líceumban folyó oktatás színvonalát jelzi. Ismerkedjünk meg bővebben a nevezett egyházi oktatási intézménnyel, melyből keresztyén értékrendű és pallérozott elméjű fiatalokat bocsátanak ki a nagybetűs Életbe!

– A Tiszapéterfalvai Református Líceumot 1995-ben alapították a Tivadarfalvai* Református Egyházközség hívei, a néhai Oroszi Pál helybeli lelkes javaslatára – pillant vissza a kezdetekre Bohut Andrea iskolaigazgató. – Az oktatás a helyi horoggyár épületében kezdődött el, mindössze huszonnyolc diákkal. Az épületet holland református testvéreink anyagi támogatásával tudták megvásárolni. Az iskola és a lányok kollégiuma egyazon épületben kapott helyet, míg a fiúkat a tivadarfalvai református parókián helyezték el. A jelenlegi kollégiumot 2006-ban adták át, abban már minden diákunknak jut hely. Építése külföldi (magyar, holland, német, kanadai) és helyi, kárpátaljai támogatók segítségével kezdődhetett meg, s ma 140 diákot tudunk benne elhelyezni.

– Mielőtt bemutatnánk az oktatási intézményt, térjünk ki az előző tanév végén elért szép sikerükre.

– A 2017/2018-as tanévben nemcsak ukrán nyelvből és irodalomból, hanem matematikából, Ukrajna történelméből, angol nyelvből, bioló-

giából, kémiából, fizikából és földrajzból is kimagasló eredményeket értek el a végzős diákjaink, tanáraink hosszú és fáradtságos munkájának köszönhetően. Istené a dicsőség érte! Külön kiemelném, hogy kémiából kizárólag tízesekre és tizenegyesekre vizsgáztak. Kárpátalján a 42. helyen végeztünk, s első helyen a magyar tannyelvű oktatási intézmények között.

– *Most pedig térjünk rá az iskola pillanatnyi helyzetére: hány tanár hány diákot oktat itt jelenleg? Elegendő szaktanárral rendelkeznek, nem szembesülnek a tanárelvándorlás problémájával? Mely településekről érkeznek a diákjaik?*

– Jelenleg húsz tanár oktat 138 diákot líceumunkban. A tanárlétszámunk – Istennek hála! – elégséges, pedagógusaink közül egyelőre mindössze egyetlen tanár vállalt külföldi tanintézményben munkát. Isten kegyelméből minden egyes tantárgyat szaktanár oktat. Szerencsés helyzetben vagyunk, ugyanis a líceum végzősei sokszor visszatérnek alma materükbe pedagógusként. Ők ismerik a legjobban

A líceum épületegyüttese

a helyi viszonyokat, az elvárásokat, és hithű keresztyének. A környező településekről járnak be: Tiszabökényből, Tiszaújhelyről, Csepéből, Nemetlenfaluból, Forgolányból és Fertőszalmásról. Természetesen diákjaink is többnyire a környező falvakból, illetve a Nagyszőlősi járás településeiről érkeznek, de jönnek a Beregszászi, a Huszti és a Munkácsi járásból is.

– *Önöknél is megfigyelhető az a tendencia, hogy már nemcsak a 9. osztály után, hanem korábban, a 7. vagy a 8. osztályt követően a líceumba íratnak át tanulókat a szülők?*

– Valóban, az utóbbi években egyre több szülő dönt úgy, hogy már a 7. vagy a 8. osztály után hozzánk íratják be a csemetéiket, sőt sokan jelezték, hogy mindjárt a 4. osztály befejezését követően a líceumunkban szeretnék továbbtaníttatni őket. Ez megegyezik az elképzeléseinkkel, a következő tanévtől ugyanis alsóbb osztályokat szeretnénk indítani.

– *Miként alakul az utóbbi időben a diáklétszám?*

– Az utóbbi öt évben folyamatosan bővül a diáklétszám. A 2017/2018-as tanév

végén ballagtak a legtöbben, negyven tanuló fejezte be az iskolát. Erre a tanévre 55 diákot vettünk fel. Véleményem szerint iskolánk vonzereje abban rejlik, hogy a szülők számára fontos az itt folyó erkölcsi nevelés. Ezt kizárólag a Biblia alapján lehet megvalósítani. Az erkölcsi nevelés mellett pedig alapos tudással igyekszünk felvértezni diákjainkat.

– *Milyen profilú oktatás zajlik a tanintézményben, s milyen szaktantermekkel rendelkeznek? Hogy állnak a tanítást segíteni hivatott eszközökkel, szemléltetőkkel?*

– Iskolánkban a 10. és a 11. osztályban matematika és történelem profilú osztályok működnek. Összesen hat szaktanteremmel – matematika, angol nyelv, magyar nyelv és irodalom, biológia és kémia, ukrán nyelv és irodalom, illetve informatika – rendelkezünk. Az informatika-szaktanteremben húsz számítógép áll a tanulók rendelkezésére, míg adminisztratív célokra négy komputert használunk. Nyomtatóink, interaktív tábláink és fénymásolóink is vannak. Az audiovizuális segédeszköze-

A Tiszapéterfalvai Református Líceum kollégiuma

ink egy része már elavult, nagy részükhöz egyébként adományként jutottunk évekkel ezelőtt a Kárpátaljai Református Egyház Jótékonyági Alapítványától és a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetségtől (KMPSZ). A 2018/2019-es tanévtől GENIUS-tehetségpont is működik a liceumban. A „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány egy lappal és egy nyomtatóval támogatta az oktatás minőségét. Két évvel ezelőtt pedig a KMPSZ magyar nyelvű térképeket és szemléltetőket adományozott a liceumnak, melyek nagymértékben megkönnyítik a tanárok munkáját.

– *Gazdag a könyvtárunk? Hogyan oldják meg a tankönyvellátást, miközben az állam nem támogatja tankönyvekkel az egyházi liceumokat?*

– A könyvtárunk több száz kötetből áll, melyeket kárpátaljai magyarszervezetektől, magyarországi iskoláktól, valamint magán-személyektől kaptunk. Tekintélyes számban található a könyvtári polcokon magyar nyelvű szépirodalmi kötetek. Ami pedig a tankönyvhelyzetet illeti, az egyházi iskolák csakugyan nem igényelhetnek tankönyveket az államtól, de lehetőségünk van letölteni a tankönyvek tartalmát, és magánnyomdakban sokszorosítani azokat. Gyakran lepnek meg bennünket magyarországi gimnáziumi tankönyvekkel, melyeket szintén beiktatunk az iskola oktatási folyamatába.

– *Milyenek a kapcsolataik más oktatási intézményekkel? Vannak testvériskoláik?*

– Testvériskolai kapcsolataink a kárpátaljai egyházi liceumokkal és a helyi állami iskolákkal a legszorosabbak. Természetesen határon túli (erdélyi, partiumi és magyarországi) egyházi és állami oktatási intézményekkel is széleskörű kapcsolatokat ápolunk. Osztályonkénti lebontásban látogatjuk meg egymást, közösen ünnepeljük meg az

Ballagás a Tiszapéterfalvai Református Liceumban 2016-ban

egyházi és a magyar nemzeti ünnepeket. Aktívan részt veszünk a Határtalanul programban. Mivel községünknek van sportpályája, közös versenyeket szervezünk. Testvériskolai kapcsolatainkból következik, hogy gyakran tudjuk kirándulni a gyerekeket Kárpátalján, valamint a határon túl is.

– *Apropó sport... Milyen eredményeket érnek el a diákjaik, illetve a csapataik a versenyeken?*

– Van futball-, kosárlabda- és kézilabdacsapatunk is. Folyamatban van a tornatermünk bővítése, ezenkívül egy új sportpálya kialakítását is tervezzük az iskolaudvar területén. A sportversenyeken mindig részt veszünk, többnyire biztató eredményekkel.

– *Hogyan szerepelnek tanulók a tantárgyi vetélkedőkön?*

Március 15-i megemlékezés a liceumban (Bodnár Diána felvétele, YouTube.com, 2016)

– A járási és a megyei állami tantárgyi vetélkedőkön minden évben részt veszünk diákjainkkal. Ukrán nyelvből és irodalomból, magyar nyelvből és irodalomból, angol nyelvből, történelemből, földrajzból, illetve biológiából érjük el a legszebb eredményeket. A KMPSZ által szervezett tanulmányi versenyek nagyon fontosak a diákok számára, igyekszünk mindegyiken képviseltetni magunkat, és minél több helyezést hazahozni.

– *Végzőseik milyen arányban és hol tanulnak tovább? A Magyarországon továbbtanuló volt diákjaik hazatérnek Kárpátaljára?*

– Végzős diákjaink több mint kilencven százaléka folytatja tanulmányait különböző felsőoktatási intézményekben. Míg a ke-

let-ukrajnai háború kitörésének időszakában inkább választották az anyaországi főiskolákat és egyetemeket, addig az elmúlt tanévben a diákoknak már több mint a fele választott kárpátaljai felsőoktatási intézményt. A Magyarországon továbbtanuló volt diákjaink Kárpátaljára való visszatéréseivel kapcsolatban nem készült felmérés, így nincsenek információim a témával kapcsolatban.

– *Önknél is csökkent a gyerekek tanulási vágya?*

– A tanulási vágy „természetesen” nálunk is csökkent, aminek az okát abban látom, hogy a gyerekek az iskola befejezése után nemegyszer a határon túl dolgozó szülők mellett vállalnak fizikai munkát. Szerintem ez egy veszélyes tendencia, ugyanis a későbbiekben ezek a fiatalok teljesen elszakadnak a továbbtanulási lehetőségektől, s így többnyire egész további életükben fizikai munkára kényszerülnek.

– *Végezetül érdekelne, milyen terveik vannak a jövőre nézve.*

– Ami a liceumban tervezett fejlesztéseket illeti – mint azt fentebb már említettem –, szeretnénk befejezni a tornaterem bővítését és egy szabadterei sportpályát is létrehozni. Emellett tervbe vettük egy kellemes, parkszerű terület kialakítását. Fő célunk pedig változatlanul az, hogy Isten dicsőségére, az isteni szeretet megtapasztalására és annak továbbadására neveljük tanítványainkat.

Lajos Mihály

**A liceum tulajdonképpen Tivadarfalván működik, és csak azért nevezik Tiszapéterfalvai Református Liceumnak, mert Tivadarfalvát évtizedekkel ezelőtt összevonták Tiszapéterfalvával, Tiszabökénnyel, Forgolánnyal és Tiszafarkasfalvával. Tiszapéterfalva lett a központ, s így Tivadarfalva is a Tiszapéterfalvai Községi Tanácshoz tartozik.*

Tanárhiány Csongoron – és nemcsak Csongoron...

Tanáraink elvándorlása vagy külföldi munkavállalása nemzetrésünk egyik különösen súlyos problémája, mert éppen azok intenek búcsút szülőföldünknek és/vagy anyanyelvű oktatási intézményeinknek, akiknek működtetniük kellene az iskoláinkat, akiktől jelentős mértékben függ oktatási rendszerünk megmaradása. Hiszen ha reményeink szerint sikerülne is elérni – és erre van is esély –, hogy az oktatási törvény ügyében az ukrán kormányzat visszakozzon, magyar pedagógusok nélkül akkor sem maradnának fenn a magyar iskolák. Természetesen nem a tanárok hibája a kialakult helyzet, ám egyre sürgetőbbé válik a kényszer, hogy megoldást találjunk a problémára.

– A Csongori Általános Iskolában jelenleg huszonhárom pedagógus oktat háromszázötven diákot – indítja beszélgetésünket Nagy Sándor, a tanárelvándorlást és az emiatt kialakult pedagógushiányt talán legkomolyabban megérező tanintézményünk igazgatója. – Az utóbbi három évben huszonkét pedagógusunk hagyta el a tanintézetet: több alsós tanítónő, egy biológus, két matematikus, három ukrán nyelv és irodalom szakos tanár, egy történész és egy testnevelő tanár. Németországban vagy Magyarországon vállaltak munkát, de nem pedagógusként. Egyikük, a biológus viszont időközben visszatért hozzánk, és ismét itt tanít. Emellett mintegy tíz tanárunk, élve a 25 év munkaviszony biztosította lehetőséggel, kordedvezményrel nyugdíjba vonult. Ugyanakkor az a tizenöt csongori illetőségű pedagógus, akik három évvel ezelőtt nem tudtak elhelyezkedni az iskolánkban, mert akkoriban még nem volt betöltetlen állásunk, szintén külföldre távozott munkát vállalni. Jelenleg Várkulsárról (Kljucsarki), illetve Munkácsról jár be hozzánk tanítani két ukrán szakos tanár, emellett Izsnyétéről egy alsó osztályos tanítónő (ő egyúttal az igazgatóhelyettes is), Nagydobronyból ugyancsak egy alsós pedagógust, Tiszaáglelekről egy matematikust foglalkoztatunk, de még így is tíz pedagógus hiányzik a tanári karból. Nevezetesen egy ukrán szakos, egy magyar nyelv és irodalom szakos, egy matematika szakos tanár, egy informatikus, egy fizikus, egy testnevelő tanár, egy technikai munka szakos tanár, valamint három napközis. Reméljük,

a következő tanévben valamelyest javulni fog a helyzet, mivel több pedagógusunk is visszatér a gyesről.

– *Milyen szaktanárokból a legfájóbb a hiány?*

– Jelenleg egyáltalán nincs informatikusunk. Ugyancsak fájó probléma, hogy nincs elegendő testnevelő tanárunk. Emellett még két ukrán szakos pedagógusra is szükségünk lenne, mivel jelenleg a nyelvórákra nem tudjuk csoportokra bontani az osztályokat. Így viszont mind a gyerekek, mind a tanárok jogai sérülnek: az utóbbiaknak több diákot kell oktatniuk ugyanannyi fizetségért, az előbbieket pedig csoportbontás hiányában nem tudják olyan jól elsajátítani az államnyelvet, hiszen a tanároknak nem jut elég idejük egy-egy gyermekre.

– *Miért hagyta itt az iskolát a külföldön munkát vállaló pedagógusok? Miért nem tudják pótolni a távozókat?*

– Az elvándorlás oka a gazdasági, társadalmi, geopolitikai helyzet, amely a keleten folyó háború miatt, vagy részben miatta alakult ki. A tanári fizetések alacsonyok. Létbizonytalanságban élünk, jelenleg nemcsak a gyerekeknek, hanem a tanároknak sincs jövőképük. Ráadásul hovatovább kénytelenek vagyunk félelemben élni a saját szülőföldünkön. Hasonló okokból nem sikerül elég pedagógust felvenni. Aki mégis tanárnak áll, nem marad nálunk sokáig. Volt rá példa, hogy csak két, három vagy négy hónapig oktatott az iskolánkban az új munkaerő, majd ő is külföldön vállalt munkát. És nem csoda, hogy a kezdő pedagógusok – Csongoron, illetve megszerzte – nem akarnak iskolában dolgozni. Egy

kezdő pedagógus maximum 4500 hrvnyát keres havonta. Meg lehet ennyiből élni?...

– *Milyen negatív következményekkel jár az iskola működésére, illetve a község életére nézve a tanárhiány?*

– Minden alkalmat megragadok arra, hogy győzködjem a kollégáimat: kevesen vagyunk ugyan, de ez nem befolyásolhatja az oktatás minőségét. Minőségi oktatásra törekszünk, több-kevesebb sikerrel. De jelenleg a tanárok túlterheltek, heti 26-27 óra az átlagos óraszámuk, ám akadnak pedagógusok, akik 29-30 órát tanítanak... Nem csoda, ha a kollégák fáradtak, kimerültek. Pedig elsősorban ők működtetik az iskolát! Ráadásul, mivel nincs elég szaktanár, nem egy pedagógusunk egyéb tárgyakat is oktatni kénytelen a sajátja mellett. A szaktanárok hiánya miatt viszont a csongori szülők egy része más települések oktatási intézményeibe járattja a gyermekét. Jelenleg harminc csongori diák jár a környező települések iskoláiba. A legtöbben Nagydobronyba, az ottani középiskolába vagy a református liceumba járatták a gyermeküket, iskolabusszal. Négy gyerek Sztrabicsón tanul, az ottani iskolában.

– *Hogyan állnak a taneszközökkel, illetve mi a helyzet a diákok tanulási kedvével?*

– Minden olyan eszközzel rendelkezünk, amelyre szükség van a magas színvonalú oktatáshoz. Az idej tanévben a gyermekékeztetés is újraindul, folyamatban van az étkezdék felújítása. Ami a gyerekek tanulási kedvét illeti, az átlagos. Részt veszünk a járási és a megyei állami tanulmányi versenyeken, valamint a Kárpátaljai

Nagy Sándor

Magyar Pedagógusszövetség versenyein. Ötven tanulónk látogatja a GENIUS-program foglalkozásait a Nagydobronyi Tehetségpontban.

– *A Csongori Általános Iskola igazgatójaként, illetve a KMP SZ elnökségi tagjaként mi a véleménye: miként lehetne orvosolni a pedagógushiányt?*

– Öröndetes fejlemény, hogy a közelmúltban a magyar kormány határozata értelmében jelentősen megemelték pedagógusaink támogatását. Ezzel kapcsolatban célravezetőnek tartanám, ha pályázati úton pótvavadalmazást lehetne biztosítani az ingázó tanárok számára, valamint azoknak a pedagógusoknak, akik tíz évnél rövidebb munkaviszonnyal rendelkeznek, hiszen ez utóbbiak hátrányból indulnak a pályán a bérezés terén. Bizonyára egyéb intézkedésekkel is hatékonyan lehetne kezelni a kialakult helyzetet.

Annyi bizonyos, mindenképpen és mielőbb megoldást kell találni a tanárelvándorlás problémájára, mert létünk a tét – fűzhetjük hozzá.

Lajos Mihály

KÉSZ BARNABÁS*

A hagyományos gazdálkodás, a népi mester-ségek tárgykészletének bemutatása az iskola-múzeumokban és szakköri foglalkozásokon

A XX. század első felében a kárpátaljai, azon belül például az ugocsai, beregi vagy éppen ungi magyar parasztság gazdálkodása az évszázados hagyományok szerint folyt. E vidékre is jellemző volt a paraszti kisüzem, amely a hagyományos termelőeszközökkel többféle gazdálkodási ágat művelt. Az egykori erdőségek kipusztulását követően a kedvező földrajzi adottságok egy arányos, kiegyensúlyozott, extenzív gazdálkodás színterét biztosították, ahol az állattartás, rétgazdálkodás, földművelés és szőlőművelés mellett több kiegészítő tevékenység, méhészet, kendertermelés, gyümölcsészet, halászat is hangsúlyt kapott, a kenyérsütésről és más mindennapos házi munkákról nem is beszélve. A helyi gazdák eladásra általában búzát, kukoricát termeltek, marhát neveltek, szénát adtak el.¹ Sajátos földrajzi környezetének köszönhetően nem egy falu specializálódott, mint pl. a nagyszarvú marha tartásáról híres Salánk, a Szernye-mocsár menti Dercen vagy a sertéstartó, kukoricatermelő Beregrákos. Külön kategóriát jelent a Nagyszőlős és Beregszász környéki szőlővidék, amely már a középkor óta híres fehérbort termelt. Ami a kézműipart illeti, a XX. század derekáig meghatározó jelentőségű kendermunkák és a fazekasság mellett elsősorban a famunkáknak (véka-, kerékzindely- és hordókészítés stb.) volt nagy szerepük.

A munkaeszközök csak lassan változtak. Például a sarlós aratást nagyjából a századfordulótól kezdve az 1940-es évekig bezárólag váltotta fel a kasza; a lovakkal való nyomtatás pedig a századfordulóig csak a terület egy részén terjedt el általánosan, sok helyen megmaradt a cséphadaró használata. A helyi lakosok munkaeszközei, használati tárgyai részben házilag, illetve helyi mesteremberekkel, vándorárussal kooperálva készültek. Gyári termékek csak a két világháború között, a „csehek alatt” kerültek használatba: elsősorban a gyári vaseke és cséplőgép, de ezek használata mellett a korábbi eszközök és munkafolyamatok is fennmaradtak.²

A síkság és a hegyvidék találkozásánál, gyakran nyelvi peremterületeken élő falvak többsége jelentős kulturális hatásnak volt kitéve. A tiszaháti gyümölcsstermesztők például elvitték termékeiket a nagyszőlősi, tiszaujlaki és beregszászi vásárokbá, ahol a városi mesterek (kádárok, kerékgyártók, csizmadiák stb.) portékáit vásárolták meg. De ugyanígy elszekereztek a szatmáriak kerékért Dobronyba, Hetyenbe, hordóért Tarpára, Salánkra, rongyszőnyegért pedig Fornosra. Az Ecsedi-láp és a Szernye-mocsár csikászai a csikhalat Munkácson adták el a ruszinoknak, az ukrán és román árusok pedig szerszámot, faedényeket árultak a magyar települések vásárain. A felvidéki fazekasok főzedényeket, a nagybányaiak mázas szilkéket hoztak a helyi munkácsi, ungvári, beregújfalui cserépedények mellé. Az alföldi magyarok a Szernye-mocsár, a Tóhát rétjein

Lőcsös szekér a Nagypaládi Középkola múzeumában

teleltették lovaikat, marháikat. E virágzó kapcsolatokat végül Trianon vágta el, felbontva a jól működő táji munkamegosztást.³

A második világháború végétől a kárpátaljai magyarok életében gyökeres változások kezdődtek el, amelyek a rendszerváltással csak felgyorsultak. Ha számba kívánjuk venni, mi maradt fenn napjainkra a kárpátaljai magyarság hagyományos gazdálkodásából, a következőket jelenthetjük ki: a kolhozok, mezőgazdasági nagyüzemek széthullása után a hagyományos gabonatermesztéssel, állattartással, gyümölcs- és szőlőtermesztéssel viszonylag kevés közepes és nagyvállalkozó foglalkozik. Viszont nagyon sokan foglalkoznak családi és kisvállalkozások formájában zöldség- és gyümölcsstermesztéssel. Az egykori kisiparok, háziiparok közül a fazekasság, a kerékgyártás eltűnt; a kenderfeldolgozás, szövés-fonás csak a rongypokróc, illetve a turisták számára szőtt beregi szőttesek készítésében él tovább; a kosárfonók többsége ajándéktárgyak készítésére állt rá; az ácsok és kőművesek elsősorban külföldi építkezéseken kamatoztatják szakértelmüket; egy-két művelője maradt a zsindeley- és fejfafaragásnak, kovácsmesterségnek, hálófónásnak, seprűkötésnek; az egykor nagy hírű ugocsai-beregi bodnárság pedig egy településre, Salánkra szorult vissza, de fennmaradása ott is kétségessé vált.

A tradicionális gazdálkodás tárgyi eszköztára Kárpátalja falvaiban még kutatható, de már nem sokáig. A funkcióikat vesztett munkaeszközök egy ideig még hányódnak a kamrákban, fészerekben, majd az enyészet martalékává válnak. Néha funkció nélküli dísz tárgyakká válnak egy-egy lakásban, étteremben vagy vendégházban, jobb esetben bekerülnek egy múzeumba vagy tájházba. Sajnos vidékünkön kevés magyar vonatkozású néprajzi gyűjtemény található: az Ungvári Szabadtéri Néprajzi Múzeum viski parasztháza, a Farkasfalvi Skanzen, a nagyberegi és viski tájház, a Beregvidéki Múzeum és a II. Rákóczi Ferenc

*A szerző történész, néprajzkutató, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanára

A hordókészítés bemutatásába egy kis játék is belefér (Nagypalád)

Kárpátaljai Magyar Főiskola gyűjteménye. A hiányt részben az iskolai múzeumok pótolhatják, mivel a tanügy amúgy is erőlteti az iskolamúzeumok létrehozását. Ezek lehetnek helytörténeti jellegűek, bemutathatják például egy helyi művész életművét, de talán a legegyszerűbb és legolcsóbb létrehozni a tanárok és diákok közös gyűjtőmunkájával egy néprajzi kiállítást: múzeumi szobát vagy – helyszíne esetén – legalább egy sarkot. Sajnos sok tanintézményben találunk „múzeumnak” nevezett, szakszerűtlen módon, kaotikusan felhalmozott tárgyhalmazt, amelyben az autentikus, valóban értékes eszközök mellett szovjet időkből visszamaradt „szuvenírek” porosodnak. Pedig az iskolai múzeum vezetéséért, akárcsak a szaktantermekért vagy a szakköri foglalkozásokért, a szabály szerint bérkiegészítés is jár. Akadnak viszont pozitív példák is, ahol az iskolamúzeum be van jegyezve, a múzeum a nyitvatartási rend szerint működik, a kiállított anyag szabályosan be van leltározva, a tárgyak témakörök szerint vannak csoportosítva (pl. a kenyérsütés vagy a kenderfeldolgozás eszköztára), a múzeum munkájának terve rendben van, a látogatók vendégkönyvbe írhatják be megjegyzéseiket.⁴

Különösen szerencsés, ha a múzeumban nemcsak a kész tárgyakat, de azok (pl. boroshordó) készítésének menetét, fázisait is bemutathatjuk. Bizonyítja ezt a közelmúltban a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület keretében szervezett „kiszállásos” foglalkozásaink sikere, melyek során a hordókészítést és a beregi szőttes készítését mutattuk be több beregi és ugocsai iskolában úgy, hogy a gyerekek maguk is kipróbálhatták e mesterségek munkafolyamatait.

Ne feledjük, hogy a korszerű múzeumoknak a műtárgyak gyűjtése, őrzése és tudományos feldolgozása mellett fontos feladata a gyűjtemények bemutatása, az ismeretadó, oktató-nevelő munka, valamint az élménypedagógia, a tartalmas, szórakoztató időtöltés biztosítása. Képzett múzeumpedagógusok híján ezt a munkát az iskolamúzeumokban a történelem-, magyar- vagy éppen rajztanárnak kell elvégeznie – sokszor lelkesedésből, ellenszolgáltatás nélkül. A hagyományos múzeumpedagógiai módszerek közül többek között megemlíthetjük a magyarázatot, kérdés-feleletes rávezetést, a feladatlapos feldolgozást, a szemléltetést, a megbeszélést, a tárlatvezetést, a múzeumban levezetett vetélkedőt, szakköri foglalkozást, fakultatív órát vagy tanórát. A múzeumi tanóra tartalmilag szorosan kötődik az iskolai tananyaghoz, de épít a múzeumi tárgyakra is.⁵ Az iskolamúzeum azonban helyszíne és bázisa lehet a korszerű múzeumpedagógiai módszereknek is: élő történelemórának, interaktív foglalkozásoknak, manuális, tárgyalkotó tevé-

kenységnek, szerepjátékoknak, projekt-módszereknek stb. Ne feledkezzünk meg a múzeumban szerzett élményről, amely a múzeum légköréből, a kiállított tárgyak varázsából és a múzeumpedagógus egyéniségéből, szaktudásából tevődik össze.

A szakköri foglalkozásokra órák után, délután kerül sor. Ezeket ne a tanóra anyagát folytassuk, hanem a gyermekek érdeklődését felkeltő külön programot dolgozzunk ki. Fialat történelemtanárként például az 1990-es évek elején, amikor még mit sem tudtam a projektmódszerről, szakkört szerveztem a Salánki Középiskolában a népi mesterségek tanulmányozására. A gyerekekkel délutánonként hol egy kádárműhelybe látogattunk el, hol a lópatkolást vagy a rongyszőnyeg szövését dokumentáltuk. Az év végére a fényképekből és leírásokból megszületett közös munkánk eredménye, egy szép album. Pár év alatt pedig egy iskolamúzeumot is sikerült összehoznunk, amelyben a helyi viselet mellett a kenyérsütés és a szövés-fonás eszköztára került bemutatásra, s amelyben rendszeresen vezettem különféle foglalkozásokat.⁶ Ugyanígy kamatoztathatjuk a szakköri munkánk eredményeit az iskolai rendezvényekre (húsvéti tojásfestés, őszi terméskiállítás, karácsonyi betlehemes játék stb.) való felkészülés során is. A néprajzi vagy kézműves szakkör megszervezésével az értékes tárgyak elkészítésén, a hagyományos népi mesterségekkel való ismerkedésen túl a gyerekek rácsodálkozhatnak a használati eszközök művészi, esztétikai értékére; a pedagógiai célok közül fontos szerepet játszik a közösségformálás, a kreativitás fejlesztése, a feszültségoldás, a szabadidő hasznos eltöltése stb.

Felmerülhet a kérdés, miért van szükség a néprajzi jellegű iskolai múzeumokra, hisz az etnográfia mint kötelezően előírt tantárgy sem Ukrajnában, sem Magyarországon nem szerepel az általános és középiskolákban (kivételt képez az ezredforduló táján bevezetett *Hon- és népismeret* a magyarországi 5–6. osztályok számára). A néprajz azonban több mint egyszerű tantárgy vagy tudományág – az emberi műveltség alapját képező tudást jelenti, amely minden időben felhasználható. A hagyományos népi kultúra ismerete biztonságérzetet nyújt a fiatal generációk számára, segít megoldani napjaink problémáit, a túléléshez szükséges tudásanyagot hordozza, segítségével harmonikus környezetet teremthetünk a természettel. A néphagyomány átadására az óvodától a középiskoláig számtalan lehetőséget és módszert találhatunk: beintegrálva a történelem-, földrajz-, magyar-, testnevelés, rajz- vagy énekórákba, a szakköri foglalkozásokon, az osztályfőnöki, nevelői munka során – csak legyen meg hozzá az akarat és az elhivatottság.

AJÁNLOTT IRODALOM

Baloghné Zsoldos Julianna 2002 *A néphagyomány az iskolában*. Pedellus Könyvkiadó, Debrecen

Benedek Krisztina, Sándor Ildikó (Szerk.) 2010 *Útravaló. A néphagyomány közvetítésének módszerei az iskolában*. Hagyományok Háza, Budapest

Dr. Kós Károly 2011 *Néprajz és muzeológia*. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár

Gunda Béla 1984 *A szatmári hagyományos népi műveltség etnográfiai helyzete*. In: Ujváry Zoltán (szerk.): *Tanulmányok Szatmár néprajzához*. Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke, Debrecen, 35–137.

Karácsony Molnár Erika, Kraiciné Szokoly Mária (Szerk.) 1998 *Hon- és népismeret, néphagyomány az oktató-, nevelőmunkában (Az 1996. október 4–5-i országos konferencia anyagai)*. Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest

A szöves-fonás eszközei a salánki iskolamúzeumban

Kárpáti Andrea 2015 *Múzeumpedagógia 6–10 éveseknek*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara, Nyitra

Tarján Gábor 1984 *Mindennapi hagyomány*. Mezőgazdasági Könyvkiadó, Budapest

JEGYZETEK

¹ A vidékre jellemző gazdasági építmények (*csűrök, aborák, aszalók*) mellett éppen a *málénak, tengerinek* nevezett kukoricának és a *paszuly* nevezett babnak a táplálkozásban betöltött jelentős szerepe az, ami a helyi magyarságot összekapcsolja a szomszédos szatmári, sőt erdélyi tájakkal.

² Vidékünkön máig rábukkanhatunk a *padon* vagy a *szinben* olyan archaikus munkaeszközökre, mint például a *csikkas*, a hosszú nyelű *boglyarakó, boglyatetőző villa*, a *nyársvilla (szalmahordó nyárs)*, a háromágú *favilla*, a *bukóhordó rúd*, a máig is elterjedt egymankós *kasza*, a nagyméretű *málétörő* famozsár, a kenderpuhító *tiló*, a szegrózás *gereben (vascset)*, a *talpas- és a kerekesguzsaly* (rokka), a *zsindehlyőgyelő*, a *vonósék*, a szőlőmetsző kés stb.

³ A közlekedés és teherszállítás eszköztárából a ma is használatos szának mellett sikerült rekonstruálnunk a *lőcsös* parasztszekeret, amelyet szénahordáskor *vendégdallal, rúddal* láttak el. Hasonlóképpen sikerült a kollektív emlékezet segítségével bizonyítani a cserépedények szállítására szolgáló, hálószerűen fonott *kasornya* vagy *fazikkötél*, a *hamvasnak* is nevezett *szénahordó lepedő* általánosan elterjedt használatát is, akárcsak a szüretelő *puttonyét*, a gyümölcszállító *hátikasét* és a vászontarisznyáét is.

⁴ Többek között megemlíteném a Nagyberegi és a Nagypaládi Középszkolák múzeumát. Az előbbiben a fő profilnak számító kenderfeldolgozás, szöves-fonás mellett a Szernye-mocsár ösfoglalkozásaira utaló halászati eszközöket (*csikkas*) és más ritkaságokat is találhatunk. Nagypaládon pedig egy teljes *lőcsös szekér* is ki van állítva, emellett az ugocsai *talpas guzsalyoktól* eltérő, szatmári jellegű *székes guzsalyokat* is megfigyelhetünk.

⁵ Példának okáért az iskolamúzeumban a gyerek esetleg a Toldiban említett *petrencés rúddal* vagy *malomkövel* is találkozhat, másutt erre kevés az esély.

⁶ Gyűjteményünk legértékesebb darabjai a faragott és festett *guzsalytalpak, mángorlók és mosósulykok*, amelyek egyben jegyájdékok voltak. E használati eszközök díszítettsége azonban soha nem ment a használhatóság rovására. A paraszti munkaeszközök alapján ismereteket szerezhetünk használóik neméről, koráról, etnikai és vallási identitásáról, foglalkozásáról, vagyoni és társadalmi helyzetéről vagy éppen esztétikai érzékéről.

JELES NAPOK*

JANUÁR

Január 1. – Petőfi Sándor születésnapja (1823), a béke világnapja.

Január 3. – Nemes Nagy Ágnes születésnapja (1922).

Január 11. – Jedlik Ányos István születésnapja (1800).

Január 12. – Molnár Ferenc születésnapja (1878).

Január 16. – Mikszáth Kálmán születésnapja (1847).

Január 17. – Alpár Ignác születésnapja (1855).

Január 20. – Eötvös Loránd akadémiai előterjesztése a súlyos és tehetetlen tömeg arányosságára vonatkozó vizsgálati eredményeivel kapcsolatban (1890).

Január 21. – Madách Imre születésnapja (1823).

Január 22. – A magyar kultúra napja. Csonka János születésnapja (1852).

Január 27. – A holocaust nemzetközi emléknapja.

Január 28. – 175 éve született Benczúr Gyula (1844).

Január 29. – A balassagyarmati felkelés, avagy csehkivetés 100. évfordulója (1919).

FEBRUÁR

Február 1. – A Tisza élővilágának emléknapja; Széchenyi István *Közlekedésről* című munkájának bemutatása az Országgyűlésen (1848).

Február 9. – A II. magyar hadsereg pusztulásának emléknapja (a „voronyezsi katasztrófa”, 1943); Bolyai Farkas születésnapja (1775).

Február 11. – A betegek világnapja.

Február 18. – Jókai Mór születésnapja (1825).

Február 20. – 175 éve született Munkácsy Mihály (1844).

Február 21. – Nemzetközi anyanyelvi nap.

Február 24. – Jászai Mari születésnapja (1850).

Február 25. – A kommunizmus áldozatainak emléknapja.

Február 27. – Asbóth Oszkár mérnök, műrepülő születésnapja (1891).

MÁRCIUS

Március 2. – Arany János születésnapja (1817).

Március 15. – Az 1848–49-es forradalom és szabadságharc évfordulója; a magyar sajtó napja, nemzeti ünnep.

Március 18. – A pesti kereskedelmi és iparkamara megalakulása (1850).

Március 19. – Vámbery Ármin születésnapja (1832).

Március 21. – A csillagászati tavasz kezdete; a költészet világnapja.

Március 24. – A tuberkulózis (tbc) elleni küzdelem világnapja.

Március 25. – Bartók Béla születésnapja (1881); Vásárhelyi Pál születésnapja (1795).

Március 27. – Színházi világnap, II. Rákóczi Ferenc születésnapja (1676).

Március 29. – Kosztolányi Dezső születésnapja (1885).

Március 31. – Szabó Lőrinc születésnapja (1900).

ÁPRILIS

Április 4. – 235 éve született Körösi Csoma Sándor (1784).

Április 6. – Ybl Miklós születésnapja (1814).

Április 11. – Márai Sándor születésnapja (1900); József Attila születésnapja (1905); a magyar költészet napja.

Április 12. – A muhi csata emléknapja (1241); a víz alatti robbantás Puskás Tivadar-féle módozatának szabadalmaztatása (1890).

Április 18. – Németh László születésnapja (1901).

Április 20. – A Magyar Állami Földtani Intézet alapításának 150. (1869), székháza átadásának 120. (1899) évfordulója.

Április 22. – A Föld napja.

* *A jelesnapok.oszk.hu* alapján

DR. H. TÓTH ISTVÁN*

Száz éve ment el a pányvás mén

ADY ENDRE (1877–1919)

KIRÓL ÉS KIKNEK?

Akiről szól jelen dolgozatom, Juhász Ferenc szavaival élve „**a konok szívű, üstökösláng-tekintetű táltosfiú, a küldetéses költő**”, vagyis **Ady Endre**, aki 1877. november 22-én Érmindezen született és 1919. január 27-én Budapesten halt meg.

Akikért szól jelen írásom: **a ma és a holnapok magyarul olvasói**. S nekünk, pedagógusoknak éppoly fontos, hogy tudjanak ők arról is, amit ugyancsak Juhász Ferenc mondott Ady Endréről, nevezetesen: „Tanítása, biztatása, a soha föl nem adás bátorsága, a soha abba nem hagyás győzelme!”, és természetesen mindennél fontosabb, hogy olvassák értőn, értetőn a száz éve elhunyt Ady Endre verseit, hogy éltsük tovább nyolc évszázados magyar költészetünk hagyományait és újabb törekvéseit.

Ha a **Hortobágy poétájáról** gondolkodunk, akkor úgynevezett **kulcsversei** jutnak eszünkbe. Olyan versei ezek költőnknek, amelyek a legkülönfélébb bemetszési pontokat, értelmezési nyitányokat tárják eléink. Hogyne gondolnánk közülük például a pányvás ménről valló verscsodára, amelyik, mint csepp a tengert, úgy tündökölteti Ady Endre lelkületét és világlátását.

Ady Endre: *Lelkek a pányván*

Kipányvázták a lelkemet,
Mert ficánkolt csikói tűzben,
Mert hiába korbácsoltam,
Hiába üztem, hiába üztem.

Ha láttok a magyar Mezőn
Véres, tajtékos pányvás ménét:
Vágjátok el a kötelét,
Mert lélek az, bús, magyar lélek.

MEGERŐSÍTÉSÜL: HŰSÉG A NYELVHEZ, HŰSÉG A MAGYARSÁGHOZ

Kárpátalján élve, oktató- és kutatómunkát végezve szüntelenül tapasztalhattam, hogy mennyi szeretettel, vágyódással, okos kritikával szólnak az itteni kisebbségben és szórványban élő magyarok az anyaországnak, Magyarországnak az adott időben: távol- és közelmúltjában, vagy a jelenében tapasztalható dolgairól. **A közös gyökereinkhez való rendíthetetlen hűségükkel tiszteletre méltók, példát adók számomra és mindannyiunknak, anyaországbelieknek is a Kárpátalján élő magyarok.** Az ő példájuk bátorított arra, hogy most, amikor a száz éve elhunyt költőóriásunk előtt tisztelgünk, akkor nyolc évszázados magyar költészetünk egyik legszebb értékéről, **Ady Endre** igen híres alkotásáról, ***A föl-földobott kő*** címűről valljak szeretettel, lelki megerősítésül, az irodalompedagógiai gyakorlatot segítő.

1909 nyarán született meg Ady Endrének ez, ***A föl-földobott kő*** című verse, amikor csaknem féléves párizsi és riviérai tartózkodás után újra hazatért a költő. Ez a műve július 16-án a *Nyugatban* jelent meg, majd a *Szeretném, ha szeretnének*

című kötetbe is belekerült. Ady Endrét ez idő tájt a hazaárulás vádjával sújtották az ellenfelei. Költőnk az ellene feszülőknél és az ellene felhozott durva váddal szemben alkotta meg ezt, a szülőföldjéhez való kötődését, az egyik leghíresebb **magyar-ság-versét**, egyben a **rendíthetetlen hűségét** kifejező művét.

Ady Endre: *A föl-földobott kő*

Föl-földobott kő, földedre hullva,
Kicsi országom, újra meg újra
Hazajön a fiad.

Messze tornyokat látogat sorba,
Szédül, elbusong s lehull a porba,
Amelyből vétetett.

Mindig elvágnyik s nem menekülhet,
Magyar vágyakkal, melyek elülnek
S fölhogadnak megint.

Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban
Szomoruan magyar.

Föl-fölhajtott kő, bús akaratlan,
Kicsi országom, példás alakban
Te orcádra ütök.

És, jaj, hiába mindenha szándék,
Százszor földobnál, én visszaszállnék,
Százszor is, végül is.

A verset szervező motívum a **visszatérés**, amely motívum kölcsönhatást mutat a verset átfogó szimbólummal: a földobott és a visszahulló **kő** jelképpel. A **kő** évezredek üzenetét őrzi magában hűségesen. A **kő**, amely tartópillér, sarokkő lehet a templomban, ahogyan az **ugar-hazához** való hűség hordozója, kifejezője volt Ady Endre, aki jelen verse lírai hőisével eggyé válva **látogat – szédül, elbusong – lehull**. Kétségtelen, hogy ellentmondásos lelkiállapot tükröződik a vallomásnak ebből az igesorozatából, de nyilvánvaló, hogy aki az **Értől** érkezett az **Óceánig**, ahol költőnk és a lírai hős is egyaránt valósággal beleszédült a fájdalmas felismerésbe: **ugar-világ szülötte, hát ezért a búsongása, de visszaszáll, hazatér „Százszor is, végül is.”** Nyilvánvaló, hogy Ady Endrében erősen élt egy **Párizs-mítosz**, amelyik éppen a pozitív élmények, hatások, tapasztalatok következtében mérce és mérték volt költőnknek, hiszen Párizs a nyugati kultúra központja volt számára.

„A jó hazafi visszatér – írja gróf Széchenyi István –, mert valamint a követ, bármi magasan vettessék is a levegőbe, valami ellenállhatatlan erő vonja vissza a földhöz: úgy varázsolja a romlatlan természet nagy törvénye a hazafit anyaföldjére vissza ismét.” **Érték-e és mérték-e még ma is ez a vallomásos megállapítás?**

*A szerző alkalmazott nyelvész, egyetemi docens, Károly Egyetem Filozófiai Fakultása, Prága

Ady Endre visszatért, újra és újra hazatért, és látva a „komp-ország” valóságát, nemzete féltése kemény kritika kimondására késztette. Eközben szenvedélyes vallo- más zeng fel: „Tied vagyok én...” haragban, hűtlenségben, szerelmesen egyaránt. Ez a strófa, a negyedik az Ady Endre-vers arany Metszete egyben, amely felől tekintve mind a költő életműve, mind a hazája iránt való viselkedése egyértelmű, tántoríthatatlan vallomásban rögzül.

Ady 1908-ban
(Fotó: Székely Aladár)

Tied vagyok én nagy haragomban,
Nagy hűtlenségben, szerelmes gondban
Szomoruan magyar.

Megrendítő a költemény **biblikus hangvétele** és kifejezés-használata: „... lehull a porba, / Amelyből vétettet.” Éppen ez a stilisztikai megoldás is erősíti az olvasót abban, hogy úgy érezze, lényegében egy **vallomásos imádságot** olvas, fogad be és nevez maga helyett is elhangzónak. Nem túlzás azt állítanunk, hogy ez az Ady Endre-vers, *A föl-földobott kő a Szózat* című Vörösmarty Mihály-költeményt visszhangozza. Ebben a visszhangban ott zeng az örök parancs: „Hazádnak rendületlenül / Légy híve, oh magyar; (...),” és ekként cselekszik Érmindszent szülőtte is: példát mutat, erőt gyűjt, hogy szembefordulhasson az öt hazaárulással vádolókkal. Mindkét költemény a hazaszeretet és a rendületlen hűség erkölcsi parancsát fogalmazza meg minden időknek. Helytállást követelt Vörösmarty Mihály kora is. Válaszút elé került akkor a nemzet. Ebben a történelmi pillanatban hangzott fel a költő hangja, a nemzethez szól: felszólított, érvelt, bizonyított, parancsolt. A *Szózat* költője maga mögött tudhatta a nemzet legjobbjait. Vörösmarty Mihály hangja energikus, fennkölt, ódai szárnyalású. Ady Endre a XX. század első éveinek válságos helyzetében írta hűség-költeményét. Korának kérdésfeltevése: **haladás vagy helyben maradás**. *A föl-földobott kő* költőjének csak egy kis tábor fogta a pártját, egyébként támadások pergőtüzében kellett élnie. Ady Endre hitet, vallomást tevő hangja el-elcsukló, töprengő, hiszen elégikus hangon, de szinte szerelmes verset írt a hazájához. Költségzetünkben Petőfi Sándor *Az alföld* címűben ugyanúgy a szülőföldjéhez fűződő rendíthetetlen hűségét fejezi ki, amiként Radnóti Miklós a *Nem tudhatom...* emlékezetes soraiban.

Hogy mi a szép, mi a különleges ebben az Ady Endre-versben, *A föl-földobott kő* címűben? Számos érzés, élmény, dolog. Felkavaró a benne felhangzó vallomás. Irodalmi élményt nyújt a témaválasztása és annak az igényes kimunkáltsága. Szinte megdöbbentő az, hogy mindössze hat rövid strófában, hat misztikus erejű mondatban tárul elénk a költemény lírai hőisének a hazája iránt érzett, nyíltan kifejtett hűsége. Különös a vers formavilága: mindig két és fél s két és fél sorosak a szakaszok. Gondolatilag is fontosak a harmadik, vagyis a rövid sorok, mivel a leghangsúlyosabb elemet tartalmazzák. „Hazajön a fiad”; „Te orcádra ütök” és a többi. Ez a tény, hogy a harmadik sorok a súlypontiak, legjobban az utolsó versszakban figyelhető meg: „Százszor is, végül is.” A fél-fél sorok koppanva érzékeltetik a

versbe emelt szimbólum jelentésvilágát: a gravitáció győzedelmeskedett, azaz a hazaszeretetet vonzóbb és értékesebb minden fénynél és pompánál.

Ady Endrének *A föl-földobott kő* című verse a **haza** törvényszerű, ám kettős, vagyis: akart és akaratlan vonzóerejét tárja elénk meggyőzően, vállalhatóan, ugyanakkor önelemzésre késztetőn is.

KITEKINTÉSÜL

Az Ady Endre költészete előtt tisztelgő, a halálával kapcsolatos centenárium méltó alkalmat nyújt az úgynevezett **nagyversek újraolvasásához, új, illetőleg más szempontú olvasásához**. Ebben a magyartanári törekvésünkben ismét biztos fogódzót lelhetünk Beregszászi Anikó *A lehetetlent lehetni* című korszakos jelentőségű kézikönyvében arra is tekintettel, miképpen lehet és érdemes hozzáadással, az additív szemlélet mentén feladatépítéssel, feladatgazdagítással megújult, avagy nyilvánvalóan új értelmezési pontokat kijelölni a mindennapok magyaróráira és az érettségi embernevelő elvárásaira is figyelve.

Ady Endre *Intés az őrzőkhöz* című himnikus költeményének a tanórai és tanórán túli megmunkálásához ajánlom az itt következőket.

Jó, ha tudjátok, hogy a *Nyugat* 1915. augusztus 16-ai számában jelent meg az *Intés az őrzőkhöz* című Ady Endre-költemény, amelyik az 1918 augusztusában kiadott *A halottak élén* kötetben is olvasható volt. Milyen versteremtő körülmények játszottak szerepet az *Intés az őrzőkhöz* megszületésében?

Csucska ezt írta emlékezéseiben: „Csucsán 1915-ben szép nyár volt.”

Bölöni György a következőket jegyezte le: „... falusi udvarház csöndje borult egy ideig Ady Endrére (...) Most érezte először életében a viszonylagos nyugalmat és elégedettségét.”

1915. július 18-án kezdődtek, és különös, kíméletlen erővel dúltak a – Doberdót híressé tevő – harcok Olaszországban, Flórenc (Firenze) és Lidó (Velece homokos tengerpartja) hazájában.

- Olvassátok el az *Intés az őrzőkhöz* című alkotást!
 - Kiket szólított meg a költemény?
 - Melyek azok az értékek, amelyek őrzésére int a versben beszélő?
- Tanulmányozzátok a vers felépítését! Vegyétek figyelembe az elemzéshez az alábbi szempontokat!
 - A versszakok és a mondatok száma.
 - A kulcsmondat megjelenése, értelmezése.
 - Felfogható-e refrénnek? Indokoljátok meg a választotokat, térjete ki a fogalom meghatározására is!
 - Az idősíkok (múlt – jelen – jövő) szerepe.
 - A jellegzetes szókapcsolatok, jelentéskörük.
 - A szereplők (én – te – ő) és szövegkörnyezetük.
 - Az arany Metszéspont (0,618) és a szimmetria versbeli érvényesülése.
- Az *Intés az őrzőkhöz* című Ady Endre-költemény érzelmi-hangulati színét az elégikus adja.
 - Bizonyítsátok be, hogy a vers műfaja elégia!
 - Igazoljátok a feladat élén álló tételmondat helyességét!
- A következőket állíthatjuk erről az Ady Endre-műről. Az élet szépségének folytonosságát érzékelteti a vers. Az ember felelősségérzetéhez szól az alkotó. A lehetőségeket méri fel költőnk.

Összetett, többretegű, több szálból szerkesztett ez a műalkotás.

a) Beszélgetsek az állítások érvényességéről az itteni olvasmányélményetek birtokában!

b) Egészítsétek ki újabb, beszélgetésre, véleménycserére készítő megállapítással a felsoroltakat!

5. Költőink az élet, a halál, a jövő nagy kérdéseit különösen sorsfordító időkben helyezték előtérbe, így is érzékeltetve: küldetésüket tudatosan vállalják.

(...) Gyökér vagyok magam is most,
férgék között élek én,

ott készül e költemény. (Radnóti Miklós)

(...) Jöjj el, szabadság! Te szülj nekem rendet,

jó szóval oktasd, játszani is engedd

szép, komoly fiadat! (József Attila)

(...) harmóniát,

rendet, igazit, vagy belévész a világ! (Illyés Gyula)

(...) Az igazi költészet élet és halál, cselekvő akarat:

... a változtatás megőrző és tiszta akarata! (...) (Juhász Ferenc)

a) Értelmezzétek az előbb olvasott vallomás- és világlátás-részleteket!

b) Vessétek egybe a fenti költői gondolatokat Ady Endre *Intés az őrzőkhöz* című versével!

6. Bizonyítsátok be a műismertetés vagy az olvasásra ajánlás műfaját alkalmazva, hogy a helytállásra biztatás verse az *Intés az őrzőkhöz* című elégia! Hasznosítsátok az előző feladatban közölt idézeteket és az itt következő gondolatokat is!

(...) Föl kell emelnünk hát egymás szíveit, s egymás eszébe hozni, hogy az életnek nincs gyászindulója, csak himnuszba, biztató, harsogó, lázas himnusza. (Ady Endre)

(...) elbukhat az én, tragédiákba hullhat az egyéni sors, de nem hiábavaló mégsem az őrzés. Nem reménytelen az emberként létezés. A költői parancsszó: „S akik még vagytok őrzön, árván, / Őrzők: vigyázzatok a strázsán” – örök kötelesség. (...) (Király István)

7. Gyarapítsátok a memoriterek körét ezzel az Ady Endre-verssel! Tanuljátok meg, majd mondjátok fel a költeményt az alábbi szempontok figyelembevételével!

a) A szavak, a szókapcsolatok értelmes, a szöveggörnyezetben betöltött szerepüknek megfelelő tagolása, tolmácsolása.

b) A szünettartás és a szövegmondás tempójának tudatos megválasztása.

c) A moduláció eszközeinek: a hangerőnek, a hangmagasságnak stb. helyes alkalmazása.

PROJEKTMUNKÁUL

1. Tanulmányozzátok az alábbi Ady Endre-verseket a következő szempontok mentén!

a) motívumaik;

b) szóanyaguk;

c) stílus eszközeik;

d) verszeneiségük (verselésük, rímeik)

A föl-földobott kő

A grófi szérűn

A magyar Ugaron

Áldásadás a vonaton

Az eltévedt lovas

Dózsa György unokája

Fölszállott a páva

Góg és Magóg fia vagyok én...

Hiszek hitetlenül Istenben

Ifjú szivekben élek

Intés az őrzőkhöz

Lédával a bálban

Őrizem a szemed

Párisban járt az Ősz

Sem utódja, sem boldog őse...

a) Értékeljétek ezeket a verseket a fenti megfigyelési szempontok alapján!

b) Hogyan csoportosítanátok az előbbi Ady Endre-szemelvényeket?

2. Ady Endre költészetének mintegy a keresztmetszetét adják ezek a csomópontok:

A költő és szülőföldje

Ars poetica és önszemlélet

A magyar Ugar látomásai

Léda-versek

Magyarság-versek

Háborúellenes versek

A hiányérzet versei

Halál-versek

Istenes versek

Pénz-versek

Forradalmi versek

Csinszka-versek

a) Válogassatok két-három verset a fenti témakörökhöz!

b) Gyűjtsétek össze a megismert (olvasott, elemzett) Ady Endre-művek legjellemzőbb vagy legismertebb, illetőleg legszébb sorait idézetgyűjteménybe! Az úgynevezett beszédes sorok után tüntessétek fel

– a vers címét,

– a keletkezés idejét,

– a kötet címét, ahová maga a költő rendezte az adott művet!

3. Készítsétek témabibliográfiát Ady Endre költészetének és életútjának elmélyültebb megismerése, illetőleg megismeretése érdekében! Indokoljátok meg az eljárásokat, a szempontválasztásokat helyességét! Érveljétek munkátok érvényessége és hasznossága mellett!

4. Rendezetek vitanapot, azaz egy-két olyan páros magyar nyelv- és irodalomórát, ahol és amikor azt fejtitek ki egyéni, páros vagy csoportos beszámoló keretében, hogy miért nevezhetjük Ady Endrét

a) küldetéses költőnek;

b) a Hortobágy poétájának;

c) pányvás ménnek;

d) magyar vágyakkal fölhorgadó lírikusnak;

e) Góg és Magóg fiának;

f) Dózsa György unokájának!

5. Összehasonlító műelemzések vetélkedése

a) Válasszatok két-két olyan Ady Endre-művet, amelyeket eddig még nem hasonlítottatok össze!

b) Adjatok témaösszegző címet a dolgozatotoknak!

c) Készítsétek el a gondolataitokat, a meglátásaitokat rendező, a választásokat megindokoló vázlatot!

d) Írjátok részletes egybevető műismertetést (esszét) a kiválasztott Ady Endre-versekről!

e) Hasznosítsátok a következő útmutató tanácsokat! A feladat elkészítése kapcsán 24-26 mondatos, versek összehasonlítása nyomán született műismertetés (esszé) írása a teendőtök. Az általatok szabadon választott két-két Ady Endre-mű értékvilágáról, ezzel összefüggésben a saját gondolkodásotokon nyomot hagyott jellemzőkről szerkesztétek meg az olvasmányos, de nem fecsegő stílusú álláspontotokat. Elvárt az összefüggő, egyértelmű álláspont, a helytálló állítások kerek, egész, lezárt, formájában és tartalmában is tagolt, logikusan szerkesztett esszészöveggé alakítása. Az írásművek, vagyis a fogalmazásokat stílusa, szóhasználata feleljen meg a szövegművek központi témájának, ami konkrétan az elemzésre, értékelésre szabadon választott

Ady Endre-versek világlátásokban betöltött szerepének, jelentőségének elemzése, értékelése. Az írásművek feleljen meg a köznyelvi normának, legyen nyelvhelyességi szempontból is kifogástalan. Ha szükséges, akkor használjátok a magyar helyesírási szabályok 12. kiadását tartalmazó kötetet (AkH¹²)! Ennek az esszének a külalakjával is egybevágó követelmény a rendezettség, az áttekinthetőség, a javítások egyértelmősége, esztétikussága. Lehetne számítógépes szövegszerkesztéssel is elkészítenetek ezt a dolgozatotokat, de ragadjatok meg minden alkalmat a hosszabb terjedelmű kézírás gyakorlására, tekintettel a még ez idő tájt érvényben lévő érettségi követelményekre, hiszen kézírással készíthetők azok a dolgozatok. A kézírások tiszta, rendes, jól olvasható legyen, elvárt a betűképeitek zavar-talan azonosíthatósága, az ékezethasználattal vitathatatlansága, továbbá követelmény, hogy nem használhatók a vélt vagy valós margón kívüli területek.

6. Rendeztetek szavalóversenyt Ady Endre műveiből!

A) Legyen egy (legfeljebb két, de hasonló jellemzőkkel rendelkező) költemény, amelyik az úgynevezett kötelező kategóriát adja!

B) A szabadon választható Ady Endre-szemelvényt mindenki a saját felkészültsége és ízlésvilága mentén választhatja ki a költő életművéből.

C) Hasznosítsátok mind a versmondáskor, mind a versmondás értékelésekor ezeket a szempontokat:

- szöveghűség;
- szövegértés;
- hangvétel, hangerő;
- hanglejtés, hangsínjezet;
- hangsúlyozás, dallamformálás;
- tempó, szünettartás.

ÖSSZEFOGLALÁSUL

Ady Endre halálának a 2019-ben esedékes centenáriuma méltó alkalom arra, hogy összepontositva, céltudatosan, vállaltan többet és rendszeresebben foglalkozzunk költőóriásunk roppant gazdag életművével. Ez a talán nem pusztába kiáltott vágy és nem sivó homokra rótt remény nem zárja ki, sőt inkább felerősíti azt a lelkiismereti és szaktanári igényt is Kárpátalján, hogy hangsúlyosabban lapozzuk, hogy lelkesültebben mondjuk, mondogassuk egyénileg, párban, kis- és osztályközösségekben, valamint iskolai közösségben is Ady Endre magyarság- és szülőföld-verseit.

Minden bizonnyal lesznek vállalkozó kedvű és az Ügy mellett eltökélt pedagógustársaink, akik verses, zenés irodalmi oratórium összeállítására, tanítványaikkal összefogva annak bemutatására is vállalkoznak, hogy ne szakadjon meg a nyolc évszázados magyar költészet lelkesítő, felemelő, közösség-erősítő szárnyalása.

Erős hittel rögzítem, mert éltet a remény, hogy lesznek olyan kárpátaljai pedagógustársaink, akik a testvérműzsákat is segítségül hívják annak érdekében, hogy több, az Ady Endre-életművet láttató, éltető rendezvény tehessen hitet mellett, miszerint Ady Endre velünk lévő, nekünk is szóló, minket is erősítő magyar költő:

(...)

Örzők, vigyázzatok a strázsán,
Az Élet él és élni akar,
Nem azért adott annyi szépet,
Hogy átvádoljanak most rajta
Véres s ostoba feneségek.
Oly szomorú embernek lenni

S szörnyűek az állat-hős igék
S a csillag-szóró éjszakák
Ma sem engedik feledtetni
Az ember Szépbe-szött hitét
S akik még vagytok, őrzön, árván,
Örzők: vigyázzatok a strázsán.

FELHASZNÁLT ÉS AJÁNLOTT SZAKIRODALOM

Beregszászi Anikó 2012. *A lehetetlen lehetni – Tantárgy-pedagógiai útmutató és feladatgyűjtemény az anyanyelv oktatásához a kárpátaljai magyar iskolák 5–9. osztályában*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.

Görömbei András 1995. *Ady Endre*. In: Székely Éva (felelős szerk.): 99 híres magyar vers és értelmezése. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest.

H. Tóth István 1999. *Jelek az úton* (Irodalmi feladatgyűjtemény 13-14 éves olvasóknak). Mozaik Oktatási Stúdió, Szeged.

H. Tóth István 2008. *A stílus* (Munkáltató tankönyv az általános iskola 8. osztálya számára). Alkotószervező: Zsolnai József). Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

H. Tóth István 2009. *Kettős tükrök. A stilisztikáról magyarul – a magyarról stílusosan*. Egyetemi tankönyv. Társzerző: Radek Patloka. Károly Egyetem Filozófiai Fakultása, Prága.

H. Tóth István 2016a. „Nem fecske módra...” *Kalauz az olvasmánymegértés fejlesztésére nemcsak tanítók és magyartanárok számára*. Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség Tankönyv- és Taneszköztanácsa, Beregszász.

H. Tóth István 2016b. *A kontemplatív alapú, additív szemléletű, funkcionális anyanyelvhasználatot fejlesztő stratégiáról*. In: Gazdag Vilmos – Karmacsai Zoltán – Tóth Enikő (szerk.): *Értékek és kihívások II*. Ungvár. 211–221.

Király István 1970. *Ady Endre*. Magvető Könyvkiadó, Budapest.

Király István 1982. *Intés az örökhöz I–II*. (Ady Endre költészetének az első világháború éveiben.) Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.

Rónay László 2012. *Az írás erkölcsé és erkölcselensége*. Nap Kiadó, Budapest.

Szekér Endre 1994. *Ady Endre: Az eltévedt lovas*. In: Sipos Lajos (szerk.): *Irodalomtanítás I*. Pauz Kiadó – Universitas Kulturális Alapítvány.

Szerdahelyi István 1997. *Verstan mindenkinek*. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest.

Zsolnai Józsefné 1994. *Irodalomóra a NYIK-programban* (Ady Endre: Szeretném, ha szeretnének). In: Sipos Lajos (szerk.): *Irodalomtanítás I*. Pauz Kiadó – Universitas Kulturális Alapítvány.

Ady síremléke a Kerepesi temetőben, Csorba Géza alkotása (Fotó: Terbócs Attila)

KOHUT ERZSÉBET*, MOLNÁR ÉVA**

Iskola az erdőben

Az elmúlt években központi kérdéssé vált a korszerű pedagógiai módszerek bevezetése az oktatásban. Egyszerre javasolják az IKT- (információs és kommunikációs technológiai) módszerek, valamint a közvetlen tapasztalatszerzésen, az élményen alapuló oktatási módszerek széleskörű alkalmazását. Mi az utóbbira, egy régi-új módszerre, az erdőpedagógiára szeretnénk felhívni a figyelmet. Iskoláink nagyobb része faluhelyen működik, többségük közelében bizonyosan fellelhető valamilyen természeti érték, például erdő. Az erdő egyszerre lehet színhelye, tárgya, eszköze az élményszerzésnek és az oktatásnak. Napjainkra ez a módszer rohamos fejlődésen esett át az Ukrajnánál gazdagabb országokban, tapasztalataikat érdemes megismerni, elsajátítani és adaptálni a mi viszonyainkhoz.

MI IS AZ AZ ERDŐPEDAGÓGIA?

Az erdőpedagógia elsődleges színtere természetesen az erdő.

A 80-as évektől kezdődően elsősorban Svájcban került előtérbe a képzési folyamatokban, a környezeti nevelésben az erdő mint az oktatás tárgya és a képzés színhelye. Az erdőpedagógiai eszközzé, közvetítő közeggé, a tapasztalatszerzés helyévé vált (Lükő 2003).

A svájci Franz Lohri és Astrid Schwyter a 90-es évektől kezdődően civil szervezetekkel együtt szervezett erdei programokat. Tapasztalataikról 2000-ben jelentették meg gyakorlatközpontú könyvüket *Találkozunk az erdőben! Erdőpedagógia* címmel, amelyben felhívják a figyelmet arra, hogy téves az az irány, amely az embert el akarja távolítani a természettől, ezzel biztosítva a természet túlélését. Rávilágítanak arra, hogy az erdőpedagógia egy új fogalom, amelynek főbb céljai: közelebb hozni a mai embert a természethez, megtapasztaltatni és megismertetni velük az erdőt mint életteret. Megmutatni az embernek a természetre és az erdőre irányuló kultúrtevékenységet, tudatosítani az erdő gazdasági jelentőségét. Hangsúlyozzák, hogy ez a felvilágosító munka elsősorban az erdészekre hárul. „Az ember nélküli természet az illúzió”, hiszen az erdő gazdasági térség is, ezért fontos az erdészeknek megmutatni, hogyan lehet hosszú távon tartósan hasznosítani az erdőt. Mindezt az erdészeknek pedagógusoknak is kell lenniük és magukra kell vállalniuk az erdőgazdálkodás mellett az erdészeti-erdőpedagógiai nevelői munkát, és nemcsak a gyerekek, hanem a felnőttek képzését is (Lohri és Schwyter 2004).

A 90-es évek elejétől más német nyelvű területeken is megjelenik az erdővel kapcsolatos pedagógia. Németországban az erdőpedagógia erdészeti központú, többéves hagyománnyal, tapasztalattal rendelkezik, és elsősorban az erdészek végzik. Az erdészeket alaposan felkészítik az erdőpedagógiai tevékenységre. Például a Weihenstephani Főiskolán az erdőmérnököknek a BSc-képzésben két féléven át oktatnak erdőpedagógiát. A kurzus elméleti és gyakorlati részből áll. Az első félévben az elméleti alapozás történik meg, a központi témák az erdőpeda-

gógia kialakulása, környezeti nevelésben betöltött szerepe, az erdőgazdálkodási ismeretek stb. Ez az általános bevezetés alapozza meg a következő félév gyakorlati képzését, amely az erdőpedagógiai foglalkozások megvalósítására fókuszál. A szemináriumok során csoportmunkában (négy vagy öt fő) kell a hallgatónak gyakorlati feladatokat megoldani (Lampert 2013).

Az erdőpedagógia kifejezés Magyarországon is több mint két évtizede használatos. A kezdetekben elsősorban az erdőmérnökök alkalmazták a Németországból átvett Waldpedagógia kifejezés fordításaként. Ezekre a tevékenységformákra az volt jellemző, hogy az erdőgazdaságok tanösvényeket létesítettek, esőházakat állítottak, a szabad ég alatt huszonöt-harminc diák foglalkoztatására alkalmas „tantermet” alakítottak ki; illetve az erdészek jól felszerelt épületeiben előadásokat tartottak, foglalkozásokat, majd túrát vezettek. Az osztrák iskolai programok alapján a gyermekek egy napot minden évben iskolai szervezés keretében az erdészeknél töltöttek, megismerkedtek az erdészek tevékenységével s az erdő „rejtelmével” (Kováts 2010). Kovátsné Németh Mária (2010) megfogalmazása alapján az erdőpedagógia az a tevékenység, mellyel az erdő közjóléti funkciójának megvalósítására törekednek az ifjúság körében. Jelenti ez az erdő, az erdőhasználat, az erdőgazdálkodás megismertetését; az erdészek munkájának, valamint az erdő mint természeti és gazdasági érték megbecsülésének elősegítését; az erdőtudat, illetve környezettudat kialakítását. Véleménye szerint ez utóbbi célkitűzés miatt kell az erdőpedagógia kifejezést használni, ugyanis pedagógiai kultúrát és tevékenységet tételez fel, amikor erdőtudatos és környezettudatos magatartás kialakítására törekednek (Kováts 2010). Kováts Mária a németországi Freiburgban az Albert Ludwig Egyetem Erdészettudományi Fakultása Erdészetpolitika Intézetében szerzett tapasztalataira támaszkodva kidolgozott egy Erdőpedagógiai Projektet, amelynek a gyakorlati megvalósítása 1996-ban kezdődött meg. A projektben az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola és a Ravazdi Erdészet vett részt.

AZ ERDŐPEDAGÓGIA PROJEKT ISMERTETÉSE

Az Erdőpedagógia projekt megvalósulásának elsődleges színtere a természet, az erdő. A megvalósítás alapvető módszere a projekt módszer, amely új tanulási környezetben valósul meg, mely kiválóan segíti a közoktatás környezettudatos tevékenységét (Kováts 2010).

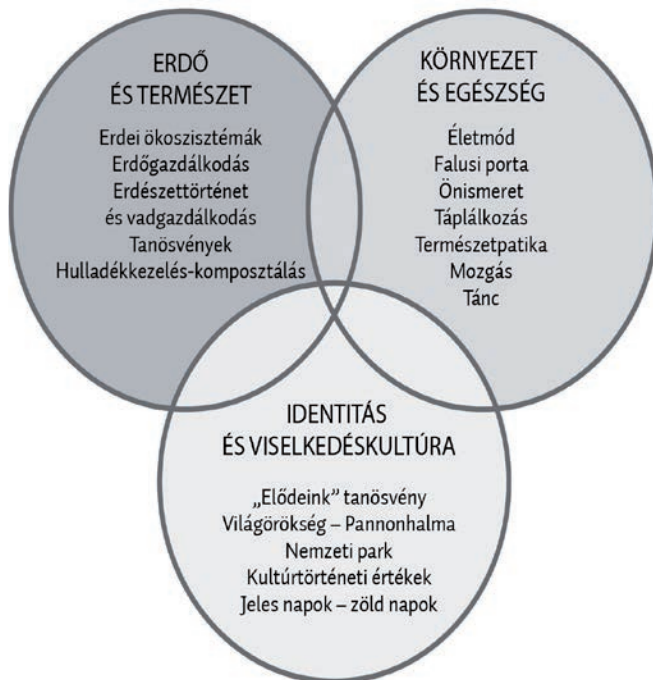
A projekt három modulból áll: *Erdő és természet, Környezet és egészség, Helyidentitás-viselkedéskultúra*. (1. ábra)

Az elsajátítandó modulok első csoportja a biológia, a természetismeret, a környezetismeret, a földrajz, a történelem, az irodalom, a fizika, a kémia, a művészet, az informatika tantárgyak koncentrációja; a második témakör az egészségtan, a testnevelés, a technika és az életvitel; a harmadik témakör a honismeret, az etika, a művészet, a népszokások, a tánc és dráma ismeretvilágát integrálja (Kováts 2010).

Az erdőpedagógia moduljaihoz a szerző kapcsolódó problémákat és kihívásokat társít, melyekre megoldást kell találni tevékenységeikben a pedagógusoknak vagy erdészeknek.

*Kohut Erzsébet a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Biológia és Kémia Tanszékének tanára

**Molnár Éva a Rákóczi-főiskola MSc I/1 biológus hallgatója

1. ábra: Az erdőpedagógia projekt moduljai (Kováts 2010)

1. táblázat: Az „Erdő és természet” modulja (Kováts 2010)

AZ ERDŐPEDAGÓGIA PROJEKT „ERDŐ ÉS TERMÉSZET” MODULJA
Az „Erdő és természet” modulhoz kapcsolódó kihívások, problémák:

1. Az emberek környezettudatosságának, alapvető természet- és környezetismeretének a hiánya.
2. Tévhitek, téves prekoncepciók élnek az erdő- és vadgazdálkodásról.
3. Kevésbé ismertek azok a törvényszerűségek, melyek mentén az élet szerveződik a Földön.
4. A média torzított képet mutat be a természetről.
5. Nem eléggé szakszerűek és esztétikusak az erdők területén a tanösvények, így kevésbé vonzóak a természetben kirándulók számának növelésére.
6. A környezetszennyezés csökkentését gátolja a természetes lebomlási folyamatok (komposztálás) ismeretének hiánya (Kováts 2010).

A szerző mindegyik modulhoz egy gyakorlati segédletet társít, amelyben ismerteti a modulok fő célkitűzéseit, azok tartalmát, az alkalmazandó módszereket, s a módszerekkel kivitelezhető tevékenységeket, feladatokat. Ezek közül az „Erdő és természet” modulhoz kapcsolódó segédletet ismertetjük. A segédletben minden általánosan használható részt megtartottunk és a mi viszonyainkra adaptáltuk, kihagytuk azokat a részeket, amelyek Magyarországra vonatkoznak, pl. Nemzeti Erdőstratégia, Ravazdi Erdészet stb.

A modul egységei A probléma megoldását segítő tartalmak	Módszerek	Tevékenység/feladatok
<p>1. Az erdő élővilága, erdei ökoszisztémák Célja: A hallgatók ismerjék meg azokat az élőlényeket, melyek megtalálhatóak a környezetükben. A szakirodalmi szövegek feldolgozásával és gyakorlatorientált feladatok által erősítsék meg azokat az ismereteiket, melyek az élőlények és környezetük, valamint élőlények és élőlények közötti alkalmazkodási, együttélési folyamatokra vonatkoznak. Ökológia, ökoszisztéma alapfogalmai. A növényi életciklus. Alkalmazkodás. Fajok közötti (interspecifikus) kapcsolatok. Kulcsszavak: ökológia, ökoszisztéma, növényi életciklus, adaptáció, interspecifikus kapcsolatok. Irodalom: Mátyás Csaba: <i>Erdészeti ökológia</i>. Mezőgazda Kiadó, Bp. 1996.</p>	<p>Fogalomtérkép, hangos gondolkodás, adatgyűjtés, kutatás, alkotás</p>	<p>Fogalomháló készítése: ökológia, ökoszisztéma. Ökológiai kislexikon készítése: interneten és szakirodalom alapján gyűjtött képek, ábrák, animációk kiegészítő felhasználásával. Gyűjtemények készítése: termésgyűjtemény a termékek terjesztési módja alapján; fotótár készítése Raunkier-féle növényi életformákról. Oktatóposzterek készítése: a tölgyfa, kökény, hóvirág életciklusának bemutatása; alkalmazkodási formák bemutatása; az interspecifikus kapcsolatok bemutatása.</p>
<p>2. Erdőgazdálkodás Célja: Szerezzenek megbízható ismereteket az erdőgazdálkodási gyakorlatáról, értsék, hogy mit jelent a tartamos és a fenntartható erdőgazdálkodás! Az <i>Ukrajnai Erdőkódex</i> megismerése. A regionális erdőgazdálkodás jellemzői. Kulcsszavak: erdő, erdőtörvény, erdőgazdálkodás, erdőtülség, erdőfelújítás, erdőnevelés, véghasználat, az erdő hármas funkciója Irodalom: Solymos Rezső: <i>A világ, Európa és Magyarország erdei, Az erdők fenntartásának és fejlesztésének tudományos alapjai</i> (In: Erdő- és fagazdaságunk időszerű kérdései, Bp. 2005.) Nemzeti Erdőstratégia és Erdőprogram (szerk. Mészáros Károly) <i>Лісовий кодекс України</i> (ЖКУ) 2018 С.І. Сенько. <i>Організація, планування та управління на підприємствах лісового садово-паркового господарств</i></p>	<p>Beszélgetés, vita, dráma/szituációs játékok, interjú, alkotás</p>	<p>Gyűjtsétek össze az erdei kikapcsolódás és a természetvédelmi szempontok érvényesítése miatt kialakuló konfliktusokat, vitassátok meg a lehetséges megoldásokat! Hogyan lehetne népszerűsíteni az erdőben történő aktív pihenést, rekreációt? Készítsetek interjút erdőmérnökkel, kerületvezető erdőszel, erdészeti igazgatóval! Írjatok cikket <i>Erdőgazdálkodás a gyakorlatban</i> címmel! Készítsetek kiadványt: információs anyag a fahasználat népszerűsítéséről, leporelló jellegű, kétoldalas, A/4-es méretű.</p>

<p>3. Erdőtörténet és vadgazdálkodás Célja: Ismerjék meg a tudatos erdőgazdálkodás történetét. Szerezzenek ismerteket a vadgazdálkodásról. Az erdőhasználatról a tartamos erdőgazdálkodásig, a választott erdészeti története, Kárpátalja erdőműveltségének változásai, vadgazdálkodás, trófeák. Kulcsszavak: erdőhasználat, erdőgazdálkodás, tartamosság, erdőrendtartás, erdőmester, erdőőr, vadászat, vadgazdálkodás, trófea, nagyvad, apróvad, vadászetika Irodalom: Faragó Sándor: <i>Miért vadászunk?</i> Mindentudás Egyeteme előadás, 2006.</p>	<p>Szakirodalom elemzése, beszélgetés, vita, megfigyelés, mérés, vizsgálat, dráma, szituációs játék</p>	<p>Beszélgetés, vita: szükség van-e napjainkban a vadászatra?; Mitől lesz valaki „igazi” vadász? Békés Sándor vadászetikai alapelveinek értelmezése. Trófeák, trófeák részei, trófeák értékeléséről általánosságban. Tematikus gyűjtemény kialakítási tervének készítése: témák: erdészettörténet, vadászat, erdőgazdálkodás, fafeldolgozás, erdő melléktermékei. Gyerekeknek szóló drámajáték tervezése, mely a vadászahagyományok és/vagy vadászetika megértését segíti.</p>
<p>4. Tanösvények Célja: A természeti és kultúrtörténeti értékek megismerése, azok megőrzése fontosságának felismerése. Tanösvények létesítésének szabályai, a túravezetés módszerei. Kulcsszavak: tanösvény, tematikus és természetismereti tanösvény, tájékoztatótábla, természeti és kultúrtörténeti értékek, tantúra, természetismereti játék, természetélmény Irodalom: Kovátsné–Lampert Bálint: <i>Tanösvények szerepe a környezettudat formálásában.</i> In: Projektpedagógia-projekt módszer VII. kötet</p>	<p>tervezés, alkotások (térkép-készítés, gyűjtemény készítése), tantúra, megfigyelés, gyűjtés, vizsgálat, játék</p>	<p>Tematikus tanösvényterv készítése – választható téma alapján egy tematikus tanösvény tervének elkészítése: gyógynövény tanösvény, madárvédelmi tanösvény, erdőgazdálkodási tanösvény, tájvédelmi tanösvény. Gyűjtemény készítése: tantúrán alkalmazható természetismereti játékokról; terepi vizsgálatokról, a természetben történő tanulást segítő eszközökről – a gyűjtemény képekkel, ábrákkal kiegészített. Terepgyakorlat: tantúra a választott erdőben.</p>
<p>5. Hulladékkezelés – komposztálás Célja: Az erdőben megfigyelhető ciklikus folyamatok és jellemzőik; az avar részei, lebomlása, szerepe az erdő élővilágában; hulladékkezelés, hulladékhasználat – környezetünk és egészségünk védelme; komposztálás. Kulcsszavak: lebontó folyamatok, lebontó szervezetek, lebomlás, komposzt, komposztálás, prizma- és siló-komposztáló.</p>	<p>Vizsgálat, túra, tervezés, kutatás, interjú, alkotás</p>	<p>Az erdei túra keretében az avar részeinek, bomlásának, szerepének megismerése (része lehet a tantúrának); egy működő komposztáló vizsgálata. Otthoni vagy erdei iskolai komposztálás megtervezése. Közvélemény-kutatás: a lakosság, a hallgatók hulladékkezelési gyakorlatáról, a komposztálásról.</p>

EGYÉB EURÓPAI TAPASZTALAT

Az erdőpedagógia Európa más országaiban is fontos szerepet játszik a környezeti nevelésben. A European-Forest-Pedagogic-Network (Európai Erdőpedagógiai Hálózat) német és osztrák kezdeményezésre, 30 éves tapasztalatra alapozva 2007-ben alakult meg Belgrádban az oktatási és környezetvédelmi miniszterek (UNECE) 6. konferenciáján. 2008 májusában a hálózathoz társult az Erdészeti Kommunikátorok Hálózata (Forest Communicators Network), és hivatalosan „FCN – erdészeti pedagógia alcsoport”-ként került megszervezésre. Jelenleg 14 állam működik együtt benne. Az European-Forest-Pedagogic-Network – Európai Erdőpedagógiai Hálózat (EFPN) honlapján megosztják a tapasztalataikat, ötleteiket, jó gyakorlatokat, beszámolnak a különböző európai országokban zajló erdőpedagógiai eseményekről, hasznos segédanyagokat közölnek a fenntarthatóság jegyében.

Ezen a honlapon olvashatjuk az erdőpedagógia általuk megfogalmazott alapelveit, úgymint:

- Az erdővel kapcsolatos környezeti nevelés biztosítása.
- A fenntarthatóság társadalmi, környezeti és gazdasági aspektusainak vizsgálata.
- Az ember és a környezet közötti kölcsönhatás és kapcsolat megértésének elősegítése a fenntartható fejlődéssel összefüggésben.

- Az erdei ökoszisztémákkal kapcsolatos tudásra és a fenntartható erdőgazdálkodás tapasztalataira épülő elgondolás.

- A fenntartható fejlődés mint koncepció megértésének és alkalmazásának elősegítése a fenntartható erdőgazdálkodás példáján keresztül.

- Aktív és együttműködő oktatási módszerek és megközelítések alkalmazása.

- A fenntartható fejlődéssel kapcsolatos oktatásban való részvétel (ESD-UN-Decade), és együttműködés olyan partnerekkel, melyek elkötelezettek a környezetvédelemmel és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos oktatás iránt.

Elkülönítenek **oktatási, társadalmi, gazdasági és erdészeti célokat.**

(<http://forestpedagogics.eu/portal/objectives/>).

Oktatási, társadalmi és erdészeti cél

Az erdei pedagógia olyan értékeket közvetít, mint a természet tiszteletben tartása, felelősség, tolerancia, a generációk közötti szolidaritás, illetve globális és hosszú távú gondolkodás és cselekvés. Fejleszti a kreativitást és a képzelőerőt, az együttműködőképességet, az interdiszciplináris gondolkodást, a kíváncsiságot és a koncentrációs képességet, valamint a szociális érzékenységet. Lehetőséget kínál az önmegismerésre és önképzésre egy biológiai diverz, természetes közegben. Elősegíti a fa megújuló anyagként való hasznosítását a fafeldolgozásban.

Molnár Éva felvétele egy általa vezetett erdőpedagógiai foglalkozáson készült

A fenntartható erdőgazdálkodás társadalmi és gazdasági célkitűzései:

Felhívni a figyelmet a fenntartható erdőgazdálkodás (érzelmi, mentális, gyakorlati) előnyeire, egyéb, nem fából készült termékek és szolgáltatások értékeire. Hozzáadott értéket teremteni a vidékfejlesztésnek (foglalkoztatás, idegenforgalom, jövedelem stb.). Elősegíteni a vidéki és városi területek/emberek közötti kapcsolatot. Javítani a kapcsolatot a környezettel helyi szinten.

Elősegíteni a faanyag megújuló anyagként való folyamatos használatát, a fafeldolgozás és erdőgazdálkodás társadalmi elfogadottságának növelése céljából. (<http://forestpedagogics.eu/portal/objectives/>)

Környezetvédelmi és erdővel kapcsolatos célkitűzések:

Felkelteni a figyelmet az erdők és az erdőgazdálkodás fontosságára (kockázatok és lehetőségek), valamint azok éghajlatváltozásra gyakorolt hatására. Fejlesztani az együttműködést, hogy az erdők és termékeik megfeleljenek az előttünk álló kihívásoknak és kockázatoknak (például: vízkészletek, energia, biológiai sokféleség, talajvédelem). Elősegíteni az erdőgazdálkodás és az erdők multifunkcionális előnyeinek jobb megértését.

UKRAJNAI VONATKOZÁSOK

Ukrajnában jelenleg nincs erdőpedagógiai program, a koncepciója kidolgozás alatt áll (<http://www.forza.org.ua/uk/kvalifikovani-lisivniki-krashchi-lisi/trening-z-lisovoyi-pedagogiki-teoriya-ta-praktika>). Ugyanakkor léteznek iskolai erdészeti, amelyeknek a tevékenységét Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának 66. számú rendelete szabályozza (МОН України; Наказ, Положення від 30.01.2015 № 66). Ezek az iskolai erdészeti tevékenységükben és céljaikban nagyon hasonlítanak az erdőpedagógiai tevékenységre. Az iskolai erdészeti a tanulói ifjúság számára jön létre, és elsődleges feladata az erdészeti munkájának, az erdőgazdálkodásnak a megismertetése. A tevékenység önkéntes alapon szerveződik, színhelye az erdő, ahol tudásra és készségekre tehetnek szert a tanulók. Az oktatást végezhetik iskolai pedagógusok, erdészek, főiskolai munkatársak, kutatók. Fontos szerep jut a gyerekek környezeti nevelésének. A foglalkozások csak meghatározott munkaterv alapján történhetnek, a felelősség az iskolára hárul. Jellemzően túlszabályozott és felülről irányított a tevékenységük, ezért nem túl népszerűek az oktatási intézményekben, hiszen pluszfeladatot rónak a pedagógusra és az erdészetre egyaránt. Ez a forma hasonlít leginkább a németes erdészeti pedagógiára.

Az utóbbi időben megjelent az erdőpedagógia a középiskolákban. A módszer megismertetését a FORZA társadalmi szervezet vállalta magára. A FORZA a Kárpátok fenntartható fejlődésének előmozdításáért felelős szervezettel. A honlapjukon azt olvashatjuk, hogy nem kormányzati, hanem független, szakmai nonprofit szervezetről van szó, amelynek programjait elsősorban a Norvég Alap támogatja (<http://www.forza.org.ua/uk/pro-nas>). Az említett szervezet a Forsoc program keretén belül Ukrajna nyugati régióiban szervez tréningeket, oktatást a pedagógusoknak és az erdészeknek egyaránt. Számos új pedagógiai módszerrel ismertetik meg a résztvevőket.

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy két fő irány figyelhető meg az erdőpedagógiában. Az egyik, a „németes”, erdészeti pedagógia, inkább az erdészekre, erdőmérnökökre épít, míg a másik elsősorban a pedagógusokra. Közös vonásuk, hogy az erdő és az erdőgazdálkodás központi szerepet játszik bennük. A németes erdészeti pedagógiában csak képesített erdészek végzik az oktatást, tevékenységük középpontjában az erdőgazdálkodás bemutatása áll, míg a másokban a kidolgozott erdőpedagógiai tevékenységeket pedagógusok végzik és a környezeti nevelés áll a középpontban.

ÖTLETEK ERDŐPEDAGÓGIAI FOGLALKOZÁSOKHOZ

Az alábbi foglalkozásötleteket Lohri, F. – Schwyter, A. (2004): *Találkozunk az erdőben! Erdőpedagógia* című könyvből válogattuk. A javasolt ötleteket felhasználhatjuk a biológiaoktatásban is.

Róka és nyúl

Korcsoport:	1–3. osztályosok számára
Évszak:	Tavaszi, nyári, őszi, téli
Időtartam:	10 perc
Anyagigény:	Nincs
Oktatási módszer:	Játékos tanulás

Ebben a játékban a gyerekek a saját bőrükön tapasztalhatják meg a „vadász és az üzőtt vad” helyzetét.

A tanulók egyes oszlopban állnak föl, miközben egyikük arccal jobbra, a következő arccal balra, majd ismét jobbra stb. áll. Most az egész csoport leguggol, és ily módon sövényt alkot. Két gyermek, akik nem a „sövényben” guggolnak, játsszák a róka és a nyúl szerepét. A róka kergeti a nyulat. Mindkettőjüknek lehetőségük van arra, hogy a sövény egyik tagja mögött leguggolva elrejtőzzenek. A sövénynek azon tagja, aki mögé a róka vagy a nyúl leguggolt, átveszi a megfelelő szerepet és maga ugrik el onnan abba az irányba, amelybe néz. Az egész játék a sövény mentén folyik, tehát viszonylag kicsi a helyigénye. Akkor válik érdekessé, ha mind a róka, mind a nyúl gyakran rejtőznek el a sövényben. Így mindenki részt vehet a játékban, és az felgyorsul (Lohri és Schwyter 2004).

Noé bárkája

Korcsoport:	4–6. osztály, 7–10. osztály, felnőttek
Évszak:	Tavaszi, nyári, őszi, téli
Időtartam:	20 perc
Anyagigény:	Nincs
Oktatási módszer:	Szerepjáték

A játékban két csoportot kell alkotni.

Egy táskában annyi kártya van, ahány tagja van a csoportnak. Ugyanannak az állatnak a neve mindig két-két kártyán

olvasható. Mindenki húz egy kártyát, és pantomimszerűen eljátsza a kártyán feltüntetett állatot. Azt javasoljuk, hogy olyan állatokat válasszunk, amelyek honosak a vidékünkön. A játékot nehezíthetjük azzal, hogy teljes fajnevet írjunk a kártyára. A párok ez alapján próbálják megtalálni egymást. A párok végül megmutatják a csoportnak, hogyan találtak egymásra (Lohri és Schwyter 2004).

Állatpantomim

Korcsoport:	4–6. osztály, 7–10. osztály, felnőttek
Évszak:	Tavaszi, nyári, őszi
Időtartam:	15 perc
Anyagigény:	Szembekötő kendők
Oktatási módszer:	Játssza tanulás

Szórakoztató elfoglaltság fiataloknak és felnőtteknek. Egy állat alakjába és életmódjába kell magunkat beleképzelni. A résztvevők ebben a játékban biztosan igen közel kerülnek egymáshoz.

A négy-hat résztvevőből álló csoportok azt a feladatot kapják, hogy egy bizonyos erdei állatot pantomimszerűen jelenítsenek meg, mégpedig úgy, hogy az adott állatot nem az egyes egyéneknek, hanem az egész csoportnak kell eljátszania. A vezető mindegyik csoportnak egy-egy jellegzetes alakú és mozgású állat nevét súgja meg (pl. pók, lepke, százlábú, bagoly, teknős, szarvas, vaddisznó). A többiek ezt nem hallják, és megkísérik kitalálni az eljátszott állatot. Minden előadást illő tapsal jutalmazni (Lohri és Schwyter 2004).

Érzékelés

Fa letapogatása vakon

Korcsoport:	4–6. osztály, 7–10. osztály, felnőttek
Évszak:	Tavaszi, nyári, őszi
Időtartam:	15 perc
Anyagigény:	Szembekötő kendők
Oktatási módszer:	Játssza tanulás

Melyik az én fám?

A résztvevők páronként egy-egy szembekötő kendőt kapnak. A „látó” a „vakot” kerülő úton egy jellegzetes fához vezet (ágvilla, farönk, sérült törzsű fa stb.), és a „vak” ezt a fát „letapogatja”. Azután a „látó” kerülő utakon visszavezeti párját a kiindulóponthoz, leveszi a kendőt, és hagyja, hogy a „vak” megkeresse a letapogatott fát. Ezután a játékosok szerepet cserélnek (Lohri és Schwyter 2004).

Madárhangok kórusa

Korcsoport:	4–6. osztály, 7–10. osztály, felnőttek
Évszak:	Tavaszi, nyári
Időtartam:	15 perc
Anyagigény:	Nincs
Oktatási módszer:	Tanbeszélgetés, kiselőadás

Madárhangok és közlekedési zajok, lombok susogása és csend – hegyezzük a fülünket.

Egy szép száraz helyen a résztvevők szétszóródva lefekszenek a földre, és néhány percig hallgatják az esetleges közlekedési zajokat és más hangokat. A körben azután összegezzük a hallottakat, és azokat egyes madarakhoz és különféle más okokhoz társítjuk. Az erdész/pedagógus, ezekhez a megfelelő madarak képeit, esetleg kitömött állatokat mutat szemléltetőül a választott erdő madarainak megfelelően (Lohri és Schwyter 2004).

Az erdő izletes

Korcsoport:	4–6. osztály, 7–10. osztály, felnőttek
Évszak:	Tavaszi, nyári, őszi
Időtartam:	20 perc
Anyagigény:	Kendő
Oktatási módszer:	Tanbeszélgetés

Mi az, ami ehető az erdőben, és hol kell vigyázni?

Egyesével vagy csoportosan gyűjtenek a résztvevők 10 perc alatt a közvetlen környéken nyersen ehető dolgokat, tea főzéshez gyógyteát, továbbá valamit, ami csak főzve, vagy feldolgozva ehető. A résztvevők ismét kört alkotnak, Mindenki rövid magyarázatot ad a menüjéhez és egy kendőn középre helyezi a gyűjteményt. Legkésőbb az ezt követő beszélgetésnél elmondjuk, hogy az ember az erdőben mit ehet meg minden gond nélkül, és hol ajánlott az óvatosság, mérgező vagy más veszély (pld. mérgező növények és gombák) esetén. Milyen erdei termékeket fogyasztottak korábban az emberek? Ki ismeri az adott erdőben előforduló gyógynövényeket? Ki ismer olyan recepteket, amelyekhez erdei növények szükségesek? (Lohri és Schwyter 2004)

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Lohri, F. – Schwyter, A. (2004): *Találkozunk az erdőben! Erdőpedagógia*. Öko-Fórum Alapítvány, Budapest
- Lükő I. (2003): *Környezetpedagógia: Bevezetés a környezeti nevelés pedagógiai és társadalmi kérdéseibe*. Budapest. Nemzeti Tankönyvkiadó RT. 251. pp.
- Kováts N. M. (2010): *Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig*. Comenius Kft., Pécs, p. 147–155.; p.170–174.
- Lampert Bálint 2013. *Bajorországi erdőpedagógiai tapasztalatok*
<http://folyoiratok.ofi.hu/uj-pedagogiai-szemle/bajororszagi-erdopedagogiai-tapasztalatok>
- Kovátsné Németh Mária: *Az Erdőpedagógia projekt a fenntarthatóságra nevelés életmód-stratégiája*. Iskolai nevelés a fenntartható fejlődésért.
http://folyoiratok.ofi.hu/sites/default/files/article_attachments/upsz_2011_1-5_33.pdf
- <http://forestpedagogics.eu/portal/objectives/>
- <http://www.forza.org.ua/uk/kvalifikovani-lisivniki-kras-hchi-lisi-trening-z-lisovoyi-pedagogiki-teoriya-ta-praktika>
- <http://www.forza.org.ua/uk/pro-nas>
- Лісовий кодекс України (ЛКУ) 2018
https://urist-ua.net/кодекси/лісовий_кодекс_україни/
- Сенько Є. І. *Організація, планування та управління на підприємствах лісового і садово-паркового господарств: навч. посіб.* / Є. І. Сенько. – К.: Знання, 2012. – 487 с.

FEDINEC CSILLA*

Amit el lehet venni, az nem jog, hanem privilégium

Gondolatok egy ukrainai tankönyv¹ kapcsán

A HELYZET

Ukrajnában 2017 szeptembere legalább két dologról feltétlenül emlékeztet: életbe lépett az EU–Ukrajna Társulási Szerződés és az új oktatási kerettörvény. Az utóbbi átfogó oktatási reformot irányoz elő, ami nem váltott ki különösebb reakciókat vagy érzelmeket, nem úgy, mint az oktatás nyelvére vonatkozó 7. cikkelye, amely erősen korlátozza az anyanyelven való tanulás lehetőségét a nemzeti kisebbségek számára. Az oktatás nyelvének kérdése részben elterelte a figyelmet az ukrainai belső politikai és gazdasági konfliktusokról, és nemzetközi szintre vitte ki a vitát a kisebbségek nyelvi jogairól. Kezdetben több ország is ellenérzését fejezte ki az oktatási törvénnyel kapcsolatban, azonban csak három olyan etnikum van, amelyeket ez valóban közvetlenül érint Ukrajnában, ugyanis ezek nemcsak tanulják az anyanyelvüket néhány iskolában, hanem komplex anyanyelvű oktatási rendszerük van: az oroszok, a románok és a magyarok. A kerettörvény nyelvi cikkelye az alsó négy osztályban engedélyezi az anyanyelvű oktatást, s utána teszi kötelezővé a kéttannyelvű képzést. Kétnyelvű oktatás esetén a nemzetközi példák alapján kétféle eredmény lehetséges: (1) az anyanyelvi kompetenciák fejlesztése mellett a tanuló elsajátít még egy nyelvet, vagy pedig (2) a kisebbségi nyelv használatát fokozatosan felváltja a többségi nyelv. Az első változat a kisebbségek érdeke, viszont Kijev összes eddigi lépéséből az következik, hogy Ukrajnában a cél a második változat kialakítása.

Az ukrán hivatalos álláspont a 7. cikkellyel kapcsolatban az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlésének rendkívüli határozata és a Velencei Bizottság szakvéleménye után sem változott: szerintük a kerettörvény úgy jó, ahogy van. Annyi változott, hogy most már nyelvtörvény sincs. Az Alkotmánybíróság 2018 februárjában mindenféle tartalmi elemzés nélkül, formai hiányosságokra hivatkozva megfellebbezhetetlenül megsemmisítette a 2012-ben elfogadott nyelvtörvényt, aminek következtében ezzel együtt a kisebbségi nyelvek regionális nyelvi státusát is törölte.

A továbbiakban szinte csak Magyarország hallatta a hangját az ukrainai kisebbségek nyelvi jogai kapcsán. Ezzel párhuzamosan az ukrán sajtóban folyamatosan az egyik vezető hír volt Magyarország elfogadhatatlannak nyilvánított álláspontja a kisebbségek védelmével kapcsolatban, és különösen érzékenyen reagáltak a NATO–Ukrajna bizottság munkájának Budapest általi blokkolására. A magyarországi sajtó sem egyöntetűen tállalta az eseményeket, az ellenzéki médiában felvetődött, hogy a magyar külügy túlzottan erőszakosan reagált az eseményekre. Mindkét oldalról tapasztalhatók voltak a felfokozott érzelmek.

* A szerző az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézetének tudományos főmunkatársa

¹ Гісем О. О., Мартинюк О. О. «Громадянська освіта» Інтегрований курс. Рівень стандарту. Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Видавництво «Ранок», 2018.

A kiadás előtt álló magyar változat ukrán eredetijének borítója a weben

(A könyv innen tölthető le PDF-formátumban:

<https://lib.imzo.gov.ua/xmlui/handle/123456789/35>)

A kettős állampolgárság intézménye eddig jogi kérdés volt, azonban 2017-ben ez is átfordult zsarolási potenciálba: Ukrajna vagy egységesen, jogszabályban rendezi az ezzel kapcsolatos álláspontját, vagy folyamatosan előránthatja az Ukrajnában élő, magyar állampolgársággal is rendelkező ukrán állampolgárok ügyét mint szeparatista kártyát. A rendezés 2014 óta még nehezebb, mint előtte volt. Nehezebb a Krím helyzete miatt, ahol a de jure saját állampolgárai váltak kettős állampolgárokká, vagy az illegitim helyzetből adódóan kényszerből csak orosz állampolgárokká. Mivel magyarok ezrei érintettek a kettős állampolgárság kérdésében, ez a probléma is hozzáadódott a Kijev és Budapest között az oktatási törvény 7. cikkelye kapcsán kialakult diplomáciai feszültséghez.

A túlfűtött politikai hangulat mindig előidézi a szélsőségek aktivizálódását, aminek sajnos tanúi vagyunk Kárpátalján is. Hatással van az eseményekre az Ukrajna keleti megyéiben zajló hibrid háború is, azonban a háborús keletet ne keverjük össze a nyugati határszélen zajló eseményekkel. A Kárpátalján megnyilvánuló ukrán szélsőséges akciók tekintetében is fontos cezúrát húzni.

Legalább két évtizedes probléma a helyi radikálisok, illetve főleg a szomszédos Lemberg megyei ultrák által szervezett nacionalista tüntetések, zászlóletépés, emlékműrongálások. Különösen Petőfi beregszászi és ungvári szobrai, valamint a vereckeai honfoglalási emlékmű szenvedtek sokat, bár ezek a támadások sem vehetők egy kalap alá, az ungvári Petőfi szobor kardját 2011-ben például bizonyítottan hétköznapi fémtolvaj tulajdonította el. A KMKSZ beregszászi irodájának 2013-as felújítása is még a vandalizmus kategóriájába tartozott. Egészen más kategória, és a terrorizmus sem erős kifejezés azokkal a csoportokkal kapcsolatban, amelyek felfegyverkezve, emberélet kioltására is alkalmas cselekedeteket hajtanak végre. Ilyenek voltak a KMKSZ ungvári székháza ellen 2018 elején elkövetett támadások.

A demokráciáértelmezés határait feszegeti a Mirotrvovec nevű portál működése, amely személyes adatokkal listázza az „ellenségnek” tartott embereket; vagy az egységes elektronikus kormányzás keretében az államfő, a kormány és a parlament honlapján a petíciózás. Az igaz, lehet része a demokratikus játékszabályoknak, hogy bárki indíthat az egységes kommunikációs portálon akármilyen petíciót, amelyre – ha kellő számú aláírás gyűlik össze – a megszólitott hatalmi szervnek írásban kell reagálnia. Az azonban már egy másik dimenzió, hogy meddig terjednek a demokrácia határai, az emberi és csoportjogoknak van-e korlátozó hatása, azaz a szabadon elindított petíciókban etnikai szegregációra és diszkriminációra való felszólításnak is lehet-e helye, vonatkozzon az kollektívan a kárpátaljai magyarokra, vagy egyetlen személyre, például Mihail Szaakasvili volt grúz elnökre, és volt Odessa megyei kormányzóra.

A helyzet egyik lehetséges értelmezése, hogy Ukrajnában nem elszigetelt magyarelles agresszióról van szó, hanem a megkésett nemzetállami koncepció megvalósításának kísérletéről egy területileg és gazdaságilag zilált állapotban levő országban. Az „egy nyelv egyenlő egy állam” logika áldozataivá válhatnak a potenciális kisebbségek – azok a kisebbségek, amelyeknek nemzetisége és anyanyelve egybeesik (az ukrainai lengyelek például már alig beszélnek anyanyelvüket), s akiknek erős az érdekérvényesítő képességük. Az oroszoknak a válságig erre nem volt szükségük. A magyarok, a románok és a krími tatárok emelkedtek ki ebben a szerepben, az első kettő elsősorban anyaországi támogatással, a krími tatárok pedig a nemzetközi színtéren való fellépéssel. A krími tatárok majdnem száz százalékban a Krímen élnek, így gyakorlatilag kikerültek Ukrajna joghatósága alól. Az orosz nyelv éppen a Krímen, a háborús Donbáson és a szomszédos megyékben a legelterjedtebb Ukrajnában, de az oroszul beszélőket az ellenség kategóriájába sorolta a hatalom. Így ma Ukrajnában csak a románok és a magyarok azok, akik ellenállnak az asszimilációnak, amit Kijev úgy értelmez, hogy ellenállnak az integrációnak. Valójában azonban a magyarok nem az államnyelv elsajátítása ellen tiltakoznak, hanem az ukrán nyelv mint tantárgy oktatásához szükséges, máig hiányos feltételek biztosítása mellett a szerzett jogaik megőrzését szeretnék elérni.

2018 őszén olybá tűnt, a diplomácia végképp holtpontra jutott. Egy beregszászi magyar konzul kitiltása, és a reciprocitás elve alapján egy budapesti ukrán konzul hazaküldése negatív precedenst teremtett a két ország kapcsolatában, előre vetítve azt, hogy egyre kevesebb a remény arra, hogy az oktatási törvényről érdemben szó legyen. Az ukrán sajtó már azt is felvetette, hogy Ukrajna anno elkövette az ösbűnt, amikor az ukrán–magyar alapszerződésben benne hagyta az anyanyelvű oktatáshoz fűződő jogot. Ezt fontos meghallani, de nem jó példa a magyar kérdés szélsőségesen ellenséges tárgyalására az ukrán tömegmédiában, hiszen csak egy vélemény a sok közül.

A TANKÖNYV

Ebben a helyzetben minden olyan esemény, amely a magyar oktatásüggyel kapcsolatban pozitívként jelenik meg, ám különalku eredményeképpen, és nem történik meg a jogi aktusba foglalás, hosszú távon inkább ingoványosítja a talajt, mintsem a stabilitáshoz visz közelebb. Azt, hogy ezzel érvényesül-e az „aki időt nyer – életet nyer” elv, csak később fogjuk megtudni, amikor már nemigen lesz lehetőség korrekcióra. Rövid távon a győztesek írják majd a történelmet, a hosszú távot pedig egyelőre ne akarjuk megjósolni.

A magyar–ukrán tárgyalások egyik fordulója Kijevben zajlott 2018. június 5-én. Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának honlapján a találkozó kapcsán megjelent hivatalos hír azt emelte ki, hogy a minisztérium és a magyar közösség között végre elkezdődött a konstruktív párbeszéd, tervbe van véve az oktatási törvény nyelvi cikkelye alkalmazásának prolongálása 2023-ig, illetve az implementációs törvények és a tantervek, módszertani anyagok összeállításába be fogják vonni a magyar kisebbség képviselőit is. Elvetették viszont azt a felvetést, hogy az egyes tantárgyakból az ukrainai magyar iskolák vegyék át a magyarországi tankönyveket. A minisztérium álláspontja szerint az oktatásban csak a saját tankönyvek, vagy a két ország szakemberei által közösen kidolgozott, a helyi előírásokhoz igazított tankönyvek az elfogadhatók.

Ez az epizód villant be, amikor a kezembe került a természetesen Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma jóváhagyásával az ukrainai iskolák 10. osztálya számára 2018-ban kiadott, aktuálisan használatos társadalomismeret tankönyv, amely a fordítás miatt csúszással ugyan, de a magyar tannyelvű iskolákban is használatos lesz. Bár egyre közelebb van a virtuális jövő, a hagyományos tankönyvek még jó darabig nem csak asztallábtámaszték vagy az iskolatáska-nehezék szerepét fogják betölteni. A tankönyv egyfajta kordokumentum is, visszatükrözi a múlttal kapcsolatos elképzeléseket és a jelennek is valamiféle lenyomata. Itt utalnék vissza Hrinevics miniszter asszony szavaira, hogy az oktatásban csak a saját tankönyv az elfogadható.

Nem szeretném zanzásítva bemutatni az egész tankönyvet, s ezzel elvenni a tanulás és a tanítás felfedező izgalmát. Mindössze néhány epizódot emelek ki a hét fejezet mindegyikéből annak érzékeltetésére, mire is tanít ez a tankönyv. Bár nem készítek komplex elemzést, nem is manipulálom a tartalmat a szelektív értelmezéssel. A tankönyv releváns részei tényleg arról szólnak, amit alább összefoglalok.

Az első fejezet a személyiség és az identitás kérdéseit feszegeti. Az ember elsősorban bioszociális lény, a természet és a társadalom kölcsönhatásában fejlődik (valamilyen irányban). Az identitás tudatosítása segíti az embert abban, hogy jobban megértse saját magát, kiteljesedhessen ne csak mint személyiség, hanem mint a társadalom valamely szeletének – a családnak, a nyelvi és kulturális közösségnek, a népnek vagy nemzetnek, valamely formalizált vagy lazább közösségnek – részeként is.

A második fejezet az emberi jogok és szabadságjogok kérdésével foglalkozik. Az emberi jogok és szabadságjogok befolyással vannak a társadalom életére, melyet az állam jogi úton szabályoz. Az ember jogai és szabadságjogai határt képeznek az állam hatalmának terjeszkedésében. Ezen alapszik az emberi jogokat, a törvény elsőbbségét és a hatalom megosztását előtérbe helyező jogállam mai értelmezése. Az emberi jogokat és szabadságjogokat többféleképpen osztályozhatjuk. Az egyik

lehetséges osztályozás: állampolgári, politikai, szociális-gazdasági és kulturális jogok. A kulturális jogok az ember azon lehetőségeit határozzák meg, amelyek révén szabad hozzáférése van saját közössége és az emberiség szellemi javaihoz. Ide tartozik az anyanyelvű oktatáshoz fűződő jog, az alkotás és a tudományos kutatás szabadsága, az oktatás szabadsága. Ezekhez tartozik az anyanyelven való tanuláshoz fűződő jog, az alkotói és tudományos tevékenységhez való jog, a szabad véleménynyilvánítás joga és lehetősége.

A tankönyv ugyanebben a fejezetben idézi George Carlin gondolatát, miszerint a jog valójában nem jog, ha valaki el tudja venni, hanem privilégium. Bevallom, korábban sosem hallottam George Carlinról, utána kellett nézmem, hogy megtudjam, amerikai humorista, a stand-up comedy műfaj egyik befolyásos alakja.

A harmadik fejezet fő témája az ember helye a társadalomban. A társadalmi egyenlőtlenség elsősorban az erkölcsi normákat semmibe vevő társadalmakra jellemző. A társadalmi egyenlőtlenség megnyilvánulásai többek között a jogi egyenlőtlenség, a szabadság korlátozása, a tulajdoni egyenlőtlenség, különbségek az oktatáshoz és a kultúrához, az orvosi ellátáshoz való hozzáférésben.

A különböző kulturális hagyományokkal rendelkező emberek együttélésének feltétele, hogy jószomszédi viszonyt alakítsanak ki egymással. A jószomszedság mindenekelőtt annak tudatosításán alapszik, hogy az emberek különbözőek nézeteik és ízlésviláguk tekintetében, és ez a különbözőség nem hiba, hanem előny. A nemzetpolitika célja megőrizni a kulturális különbségekben rejlő értékeket, támogatni és ösztönözni a különböző etnikai csoportok kulturális pluralizmusát (az etnikai sokszínűséget), és ugyanakkor elősegíteni az egységes politikai nemzetbe való integrálódást. A fejezet egyik illusztrációja egy tábló, amelyre különböző nyelveken van kitűzve a „köszönöm” szó, köztük magyarul is, „köszí” formában. A feladat pedig megválaszolni a kérdést: „Mit tudtok ezekről a kultúrákról?”

A negyedik fejezet a demokratikus társadalom értékeivel ismerteti meg a tanulókat. Napjainkban a demokrácia alapelveinek a következőket tartják: népuralom; az egyének egyenlősége, függetlenül társadalmi helyzetüktől, származásuktól, nemüktől, nemzetiségüktől stb.; az egyén szabadsága, ami a természeti és elidegeníthetetlen jogok összessége. Ezeknek az elveknek a megvalósítása a politikai életben szorosan összefügg azzal, hogy megvalósulnak-e. Ugyanez a fejezet magyarázza el a politika – az országostól le egészen az önkormányzatokig – és a civil társadalom működését, játékszabályait. Megtudjuk, mi a politikai párt, mire szolgálnak a választások, mire szolgál a referendum (népszavazás) intézménye. De felhívja a tankönyv a figyelmet arra is, hogy a polgári (civil) társadalom – önálló és az államtól független társadalmi intézmények és kapcsolatok összessége, amelyek a polgárok akaratát és érdekeit képviselik. A demokratikus civil társadalomban a közösség legfőbb feladata fejleszteni a polgárok politikai cselekvőképességét, és hogy a politikai kérdéseket az általános jó érdekében tudják megközelíteni.

Az ötödik fejezet a tömegmédiával és annak hatásával foglalkozik. Napjainkban a tömegmédiá szerepe nemcsak az információ átadásában rejlik, hanem befolyásolni tudja azt is, hogy a célközönség mit gondoljon az adott kérdésben. Ez megmutatkozhat tartalmi elemekben, de az adott kérdésben megjelenő hírek mennyiségében is. Napjaink embere sok esetben a saját ízlését és elképzelését a környező világról

nem a személyes tapasztalatait, hanem a tömegmédiá révén alakítja. A szólásszabadság minden demokratikus társadalom legfőbb értéke. A demokráciának nem ellensége a cenzúra, ha nemzetbiztonsági érdekeket szolgál, emeli ki a tankönyv. Azonban, teszi hozzá, nem fér össze a szólásszabadság és a manipulált információ. A hatalom megerősítésének eszköze lehet a manipuláció, amikor a sajtó útján befolyást gyakorolnak emberek viselkedésére annak megmagyarázása nélkül, hogy mit várnak tőlük. A manipuláció megvalósulhat a rejtett reklámokon keresztül, vagy hamis információ terjesztésével is. Az egyik oldalról a demokrácia velejárója a szólásszabadság, annak a lehetősége, hogy mindenki elmondhatja a véleményét. Azonban ez a szabadság nem sértheti meg más ember méltóságát. A „gyűlöletbeszéd” azt jelenti, hogy rendszeresen nyilvánosan kinyilvánítjuk utálatunkat egyes személyek vagy valamilyen ismérv alapján elkülönülő társadalmi csoportok iránt. Ezért a „gyűlöletbeszéd” a diszkrimináció formája és az emberi jogok megsértése.

A hatodik fejezet az állam és a polgár viszonyát taglalja. Bemutatja a fenntartható fejlődés és a globalizáció viszonyát, a piacgazdaság és a jóléti állam mibenlétét. Leckét kapunk abból, hogyan működik az érdektelen lobbizás. A lobbizás önmagában sem nem negatív, sem nem pozitív jelenség. Minden attól függ, milyen céllal használják ezt az eszközt. A lobbizás fő problémája az, hogy korrupcióhoz vezethet, amikor az egyéni érdek felülkerekedik a közös érdeken, a csoportérdeken az állam érdekében. A korrupció melegegyai többek között a gumitörvények (vagyis a nem egyértelmű törvényi szabályozás). Az állam feladata a piaccal kapcsolatban, hogy törvényileg védje az eladók és a fogyasztók jogait. Az állam befolyást gyakorolhat az emberekre az általa fenntartott szociális hálózat által is, ez a maga során a javak olyan újraelosztását teszi lehetővé, amely a társadalom összes tagja számára biztosíthatja a hozzáférést a méltó életmódhoz. A tankönyv elmagyarázza, hogyan igazodjunk el a munkaerőpiacon, de azt is, hogyan működik egy háztartás, és miként tudja fenntartani magát.

A hetedik fejezet Ukrajna helyét jelöli ki a nemzetközi kapcsolatok rendszerében. Kiemeli, hogy Ukrajna már a szovjet időszakban a külpolitika önálló szubjektuma volt. A függetlenedés után az orientációs kérdés, az orosz érdekszféra és a Nyugat közötti választás volt a legfontosabb kérdés. Ma Ukrajna az Európa Unió társult tagja, osztja annak értékeit.

Az Ukrajna mai geopolitika helyzetét bemutató rész első két mondata: „Ukrajna Európa egyik legnagyobb területi kiterjedésű állama. Itt található többek között Európa földrajzi közepe.” Az egyik gyakorlati feladat pedig az, hogy a tanulók adjanak választ a kérdésre: „Ukrajna melyik régiójában található Európa földrajzi közepe?” Az most teljesen érdektelen, hogy számos európai országban tartják számon azt, hogy náluk található a kontinens közepe. Ilyen például Litvániában a Girija-tó, Szlovákiában Kőrmöcbánya, Lengyelországban Suchowola, Németországban Neualbenreuth, Lettországban Rucava és a Kolka-fok, a Bajorországhoz majd Csehországhoz tartozó Tyllenberg, Európa közepének tartják Romániában a Kárpát-medence Székelyföldnek nevezett táját, és a belaruszok is úgy vélik, hogy Európa közepén élnek, no meg Magyarországon is Főnix-szobor jelzi Európa mértani közepét Tállya településen. Mert az „igazi” természetesen Kárpátalján van.

Összefoglalva – ez a tankönyv megfelel nekünk. Az más kérdés, mennyire áll közel egymáshoz a tankönyvben közvetített világ és az ukrajnai valóság.

XXIII. Kárpátaljai Népzenei, Néptánc- és Kézművestábor

Idén júliusban közel két-százhatvan fiatal táncolt, énekel, muzsikált és „kézműveskedett” Péterfalván egy héten át.

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség és a Pál család jóvoltából ezúttal is számos program, kiváló oktatói gárda és remek hangulat várta a résztvevőket. A tábor ideje alatt főként az erdélyi Szék táncaival és muzsikájával, valamint a Galga-mente népdalkincsével és zenei világával nyílt alkalom megismerkedni.

Az egyhetes rendezvény zárókoncertjére július 13-án került

sor a nemrég a magyar kormány segítségével felújított községi kultúrházban. A műsorban a legkisebbektől a legnagyobbakig mindenki bemutathatta, hogy mit sikerült elsajátítania a Péterfalván töltött napok alatt.

A táborral párhuzamosan idén is sor került a KMPSZ Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógusakadémiájának zene-pedagógusok és óvodai zenei nevelők számára rendezett továbbképzésére.

Megrendezték a tánc házi zenészek konferenciáját is, melyen dr. Árendás Péter, a

Hagyományok Háza munkatársa tartott előadást, valamint a Hagyományok Háza Hálózat (HHHK) kárpátaljai kirendeltségének munkatársai is beszámoltak munkájukról. Sor került a hálózat által nemrég elindított

mentorprogram résztvevőinek találkozási programjára, melyen kilenc néptáncműhely különböző korosztályú csoportjai mutatták be a mentorok által felügyelt éves munka eredményét egy-egy produkcióban. **(kmpsz.uz.ua)**

XXIII. Mikes Kelemen Hagyományörző Alkotótábor

A Mikes Kelemen Hagyományörző Alkotótábor fontos szerepet játszik gyermekeink, fiataljaink nemzeti és történelmi öntudatának erősítésében.

Az utóbbi években rendre a Karácsfalvai Sztójka Sándor Görögkatolikus Liceum területén megrendezett, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség által támogatott táborra idén július 5. és 14. között került sor. Kész Barnabás salánki történész, táborvezető rámutatott, a liceum páratlan feltételeket biztosít a táborozóknak, többek között orvosi felügyeletet, kitűnő

étkeztetést és szállást, továbbá remek sportolási lehetőségeket. A tábor szervezésében, lebonyolításában a Salánki Íjászklub tagjai és a Rákóczi-főiskola hallgatói vettek részt.

Szedlják István, a Békéscsabai Történelmi Íjászklub aktív tagja két tagtársával érkezett a táborba. Jakabovics Norberttel együtt oktatták az ötvösséget, de Jakabovics emellett a karikás ostor használatát is bemutatta. György Sándor bórdíszművészetet tanított, s hárman együtt mutatták be a honfoglalás kori magyarság harcmódorát, a

szablya, valamint a sztyeppe népek csodafegyverének számító visszacsapó íj használatát. Az agyagművesség rejtelmibe a híres nagydobronyi keramikus, Hidi Endre vezette be a résztvevőket. Kalanics Éva helyi pedagógus gyöngyözést,

ékszerek, fejfedők készítését sajátította el a résztvevőkkel. Szabó Zoltán csikszeredai faragóművész oktatta a fafaragást. A lovaglásoktatást maga a táborvezető végezte egy karácsfalvai fiatalember, Bota Sándor segítségével. **(Kárpátalja)**

Anyanyelvi Irka-tábor Beregszászban

Huszonharmadik alkalommal szervezett anyanyelvi tábort a Kárpátaljai Magyar

Pedagógusszövetség gyermeklapja, az Irka a szórványban élő gyermekek számára,

melyre ezúttal július 9–14. között került sor a beregszászi Rákóczi-főiskolán.

A táborban 42, főként kisiskolás korú gyermek vett részt, többek között Bustyaházáról, Szolyváról és Técsőről. A tábor célja, hogy élő nyelvi közeget teremtsen azoknak a gyerekeknek, akiknek a családjában sok esetben már csak valamelyik nagyszülő beszél a magyar nyelvet, ők azonban magyar tannyelvű iskolába vagy vasárnapi iskolába járnak.

A délelőtti órák kézműves-foglalkozásokkal és ma-

gyartanulással teltek. Molnár Melinda tiszaujhelyi kézműves irányítása mellett a táborozók különböző kézművestechnikákkal ismerkedtek. Dianics Diána magyar mint idegen nyelv tanár játékos foglalkozásokat tartott, amelyek új kifejezések elsajátítására és a már meglévő tudás gyakorlására is alkalmasnak bizonyultak. A játékos élményszerzést szolgálta a Gál Natália, a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház művésze által vezetett játékest is. **(Kárpátalja)**

Természetvédelmi és Természetismereti Tábor

Idén 18. alkalommal rendezte meg Természetvédelmi és Természetismereti Táborát a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség.

Molnár Attila táborvezető, a budapesti Állatorvostudományi Egyetem doktorandusza elmondta: a július 23–28. között megrendezett, immár nagy hagyományokkal rendelkező tábor megálmodója és elindítója Kohut Erzsébet, a beregszászi Rákóczi-főiskola Biológia és Kémia Tanszékének tanszékvezető-helyettese, aki előadóként változatlanul részt vesz a

munkában. Rajta kívül hat tanár, számos meghívott kutató és egy nyolcfős, főiskolai hallgatókból álló nevelői gárda gondoskodott változatos elfoglaltságról a táborozók számára.

Idén 42 gyerek jelentkezett a táborba, többségük az Ungvári és a Beregszászi járásból. A programok java része a szabadban zajlott. A változatos élővilágú Nagydobronyi Vadvédelmi Rezervátum ideális helyszínnek bizonyult a terepfoglalkozásokhoz. Emellett a nevickei várban tett kirándulás során a táborozók megvizsgál-

ták a várdomb növényvilágát, és összehasonlították azt a nagydobronyi erdei flórával.

Ellátogattak a táborba a Hortobágyi Nemzeti Park természetvédelmi őrei, omitológusai, hogy a madárgyűrűzés elméletével

és gyakorlatával ismertessék meg a gyerekeket. Emellett volt még kémiai kísérletezés, terepfoglalkozás, csillagvizsgálás, íjászat, valamint sokféle szellemi vetélkedő és ügyességi verseny. **(Kárpátalja Ma)**

VIII. Keresztyén Balázs Olvasótábor

Augusztus 13–19. között a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán került sor a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség által 2011 óta minden évben megrendezett Keresztyén Balázs Olvasótáborra.

Az idei alkalom témáját a világban és önmagunkban tett utazás adta. A 8–11 és 12–14 éveseket tömörítő csoportok felváltva vettek részt irodalmi műveket és filmes adaptációkat feldolgozó foglalkozásokon, ahol többek között szövegértési és szövegalkotási feladatokkal, drámapedagógiai játékokkal igyekeztek közelebb hozni a

táborozókhoz az irodalmi műveket. Érkeztek előadók többek között Pécsről és Kecskemétről, de természetesen a helyi irodalmárok és irodalomkedvelők is jelen voltak.

A Keresztyén Balázs Olvasótáborban tudatosan törekednek az iskolai irodalmi tananyag túllépésére, szemlélve, hogy szinte minden irodalmi mű tanítható minden korosztálynak, csak az ő szintjükön kell bemutatni a világot.

Az olvasótábor programját színesítette még kézműves foglalkozás, nagyszülősi városi kvíz, lovas- és íjászbemutató. Az egyszerre szórakoztató és

okító foglalkozások mellett a táborlakókból szerveződött csapatoknak ki kellett találniuk

és fel kellett építeniük saját világukat, s annak bemutatásával kedvet csinálni a társaknak az odautazáshoz. **(Kárpátalja Online)**

Abacus matematikatábor

A beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán és a Kölcsey Ferenc Szakkollégiumban augusztus első napjaiban megrendezett egyhetes tábor célja a matematika iránt érdeklődő gyerekek üdültetése, a tehetség gondozás, a játszva tanítás, a matematika megszerettetése volt – mondta el Kulin Judit táborvezető.

Az első napon a diákok szintfelmérő tesztet írtak, melynek eredménye alapján öt csoportba osztották őket. Délelőttönként ezekben a csoportokban foglalkoztak a gyerekek matematikával két-két 90 perces óra keretében.

Idén 50 tanuló vett részt a táborban. Számukra magyarországi és kárpátaljai pedagógusok, kutatók tartottak előadásokat ezekben a napokban.

A délutánok közös előadással kezdődtek, amelyek mindennap egy-egy történelmi vagy művelődéstörténelmi témát jártak körül. A péntek, immár hagyományosan, az informatikáról szólt. Beregszászi István (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai

Magyar Főiskola) a LEGO-robotikában rejlő lehetőségekről beszélt a táborlakóknak. Az előadásokat mindennap szabadfoglalkozás követte, amikor

a gyerekek társasjátékozhattak, számítógépes játékokat játszhattak, sportolhattak, kézműves foglalkozásokon vehettek részt. **(kj/kg)**

Kulin Judit: „Legfontosabb feladatomban megőrizni Ungváron a magyar nyelvű oktatást”

Október 23-án új igazgatót neveztek ki az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Középiskola élére a nagy szakmai gyakorlattal rendelkező Kulin Judit matematikatanár személyében. A tanárnőre különös felelősség hárul az intézmény vezetőjeként, amennyiben nem „csak” a felnövekvő nemzedékek nevelésének, oktatásának feladatával kell megbirkóznia, hanem az ungvári magyar közösség fennmaradásában is jelentős szerepet kell betöltenie az iskolának. Hiszen létkérdés, hogy a Drugethek és Bercsényi Miklós városában – az Ungvári Drugeth Gimnázium mellett – egy magas szintű oktatást biztosító, magyar tannyelvű középiskolában is pallérozódhassanak, csiszolódhassanak az ungvári magyar gyermekek fogékony elméi, és nemzeti öntudatukban erős, egyúttal kiművelt fők, a továbbtanulás iránt vágyat érző ifjú emberek lépjek át ballagáskor az oktatási intézmény küszöbét. Munkatársunk kinevezése apropóján kereste fel az újdonsült iskolavezetőt, hogy pályájáról, pedagógusi hitvallásáról faggassa őt.

– Nagydobronyban születtem, s az ottani középiskolát végeztem el. Mindig is szerettem a matematikát, mert értettem, számomra könnyen elsajátítható volt. Már az iskolában elhatároztam, hogy matematikus leszek, ezért 1982-ben felvételiztem az Ungvári Állami Egyetem (mai nevén: Ungvári Nemzeti Egyetem – L. M.) matematika szakára.

– Milyen nyelven felvételizt az egyetemre, és milyen nyelven tartották ott a foglalkozásokat?

– Magyarul felvételizhettem. Négy felvételi vizsgám lett volna: matematika írásbeli, matematika szóbeli, magyar nyelv és irodalom írásbeli, valamint Szovjetunió történelme szóbeli vizsga. Ám mivel már az első két vizsgán kilenc pontot értem el a lehetséges tízből, így az akkori szabályok értelmében nem kellett letenni a harmadikat és a negyediket, hanem felvettek az első két megmérettetésen elért eredményeim alapján. A foglalkozásokat azután többnyire oroszul, kisebb részben ukránul tartották.

– Nem esett nehezebbre egy magyar tannyelvű középiskola elvégzése után idegen nyelveken elsajátítani a tananyagot? Egyáltalán: milyen szinten tudott megtanulni oroszul a Nagydobronyi Középiskolában?

– Valószínűleg azért is

választottam a matematikát, mert saját nyelve van, így mindegy, milyen nyelven adják elő, bárki számára érthető, aki ismeri az alapokat. Az sem okozott problémát, hogy az egyetemen oroszul kellett előadásokat hallgatni és vizsgázni. Amúgy nem emlékszem, hogy gondot okozott volna az iskolában az orosz nyelv elsajátítása.

– Mikor ébredt fel önben a vágy, hogy pedagógus legyen?

– Az iskolában nem foglalkoztam vele, hogy tanár leszek-e, vagy sem. Az egyetem elvégzése után matematikus és matematikatanári diplomát kaptam, így adta magát a lehetőség, hogy iskolában helyezkedjem el. Egyébként szerintem az ember csak idővel, munka közben értheti meg igazán, mit is jelent valójában pedagógusnak lenni.

– Vagyis egyenes út vezetett az egyetemről az iskolába?

– Nem egészen. A diplomám megszerzése után, 1987-ben a Szvit Tankönyvkiadónál helyezkedtem el mint segédszerkesztő. Az újrakiadás előtt álló tankönyveket kellett javítanom. Szerettem a munkám, mert fontosnak tartottam, ugyanis a tananyag átadásához jó tankönyvekre van szükség. De csak úgy egy évig dolgoztam a kiadónál, míg gyesre nem mentem, a gyes után pedig – 1992-ben – a Dayka

A Kulin Judit igazgatónőt ábrázoló felvétel az iskola weboldala számára készült

Gábor Középiskolában kaptam állást. Akkortájt nagyon sokan elhagyták az országot, köztük pedagógusok is, így tanárihiány lépett fel az iskolákban, sok volt a betöltetlen állás. Tanítónőként kezdtem dolgozni. Három évig foglalkoztam kisiskolásokkal, a 2. osztálytól a 4. osztályig vezetve végig őket. Akkor szerettem meg a tanítást.

– Nem volt nehéz alsóosztályt tanítani?

– Nem, mert édesanyám, aki maga is tanítónő volt, sokat

segített nekem, akárcsak kolléganőm, az egyik párhuzamos osztály tanítónője, Kolozsvári Ilona is. Jól emlékszem, huszonhat-huszonnyolc gyereket tanítottam, s az iskolában szinte mindig voltak párhuzamos osztályok. Amikor például munkába álltam, s tanítani kezdtem az egyik 2. osztályt, négy párhuzamos alsó osztály létezett, lejjebb pedig öt! Majd csökkenni kezdett a tanulók és az osztályok száma. A mélypont 2007 volt, amikor egyetlen alsó osztály indult

évfolyamonként. Szerencsére ettől kezdve ismét növekedni kezdett a tanuló- és az osztályszám, 2014-ben már három párhuzamos osztályt oktattak a tanítónők, akárcsak az idei tanévben.

– *Ha szóba kerül Ungvár, az ungvári magyar iskola, gyakran elhangzik, hogy a magyar iskolába íratott gyerekek egy része nem rendelkezik magyar gyökerekkel. Hányan vannak ők valójában?*

– Körülbelül a gyerekek tíz százalékanak nincsenek magyar felmenői.

– *Mióta dolgozik a nagyobb gyerekekkel?*

– 1995 óta dolgozom szaktanárként, vagyis ötödiktől a 11. osztályig vezetem végig az osztályokat. A tanulólétszám általában 21-22 fő, sohasem csökken húsz fő alá, és szerintem jól is van ez így, ez a normális diáklétszám.

Az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Középsiskola
(Forrás: <http://gabordayka.klasna.com/en/site/pedagogic-group.html>)

– *Ha összehasonlítja az alsósokat és a felső osztályos tanulókat, mit tapasztal, miként és miért változik a matematika iránti szeretetük?*

– Amikor a gyerekeknek a matematikához való hozzáállását illeti, való igaz, hogy az alsósok szinte kivétel nélkül szeretik a tantárgyat, az 5. osztályban azonban

erősen megcsappan a matematikát kedvelő diákok száma. Akikben viszont még ekkor is kitart a matematika iránti szeretet, az egészen a 11. osztályig vonzalmat fog érezni e tantárgy iránt. Hogy miért csökken 5. osztálytól a matematika iránt vonzódó gyerekek száma? A problémának nyilvánvalóan számos oka van. Véleményem szerint jelentős szerepet játszik benne a média, konkrétan azok a show-műsorok, melyekben a „celebek” mind azt mondják, hogy iskoláskorukban utálták a matematikát. Képzeltető, hogy a gyerekek, akik általában felnéznek a „celebekre”, néha a matematikához való viszonyulásukat is átveszik. Emellett sokszor a szülők is rossz példát mutatnak, amikor a gyerekeik azt hallják tőlük, hogy nincs is szükség a matematikára, illetve, hogy többségük nem is szerette a

matematikát az iskolás évek alatt.

– *Az osztályonkénti 21-22 tanítványa közül hányan szeretik a matematikát? A mértan vagy az algebra megy-e nekik jobban, s miként próbálja felkelteni, illetve erősíteni a diákokban a matematika iránti vonzódást?*

– Tapasztalataim szerint

a diákoknak körülbelül az egyötöde szereti és érti a matematikát, de ez az arány az osztály összetételétől is függ. Például akad osztály, amelyben csak öten, míg egy másikban akár heten, nyolcan is kedvelik a tantárgyat. Igyekszem az új oktatási módszerek alkalmazásával is felébreszteni, fenntartani és megerősíteni a matematika szeretetét diákjaim körében. Lehetőség szerint a rendelkezésre álló modern taneszközöket is csatasorba állítom a cél érdekében, például használom az interaktív táblát, a számítógépet. Ahhoz, hogy eredményt érjünk el ezen a téren, fontos, hogy a saját példánkkal, hozzáállásunkkal is alátámasszuk a tárgy hasznosságát és szépségét, a kitartó munka jelentőségét, arról nem is szólva, hogy sikeresen a matematikát is csak teljes szívvel és a gyerekek iránti szeretettel lehet tanítani. Emellett fontos, hogy a diákok részt vegyenek a tantárgyi vetélkedőkön, ahol megméretik a tudásukat, s láthatják, hol tartanak a többi tanulóhoz, kortársaikhoz viszonyítva. Ez ugyanis olyan impulzust adhat nekik, amelytől még jobban, még többet akarnak tanulni, és sokan fel is tudnak zárkózni egy magasabb szintre. S hogy az algebra vagy a mértan megy-e nekik jobban? A mértan általában nehezebben tanulható, de aki érti, annak rendszerint nincs gondja az elsajátításával. Az algebrát többen megtanulhatják, ha sokat gyakorolnak, több időt fordítanak az elsajátítására. Más szóval, a mértanhoz több tehetség kell, az algebrához nagyobb szorgalom.

– *Említette a megméretetések fontosságát. Mely tanulmányi versenyekre viszi el a tanítványait, s ők milyen eredményeket érnek el azokon?*

– Részt veszünk diákjaimmal a városi és a megyei

állami tantárgyi vetélkedőkön, valamint a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) által szervezett matematikaversenyeken. Talán az egyik tanítványom második helyezést ért el a városi vetélkedőn, ami szép eredmény, különösen, mivel a gyerekek ritkán jutnak tovább a megyei vetélkedőre. Miért? Ungváron több tehetséggondozó intézmény is működik, emellett olyan gimnáziumok is vannak, ahol heti nyolc órában oktatják a tárgyat, míg mi heti négy órában tanítjuk a matematikát. Tehát a mi gyerekeinknek azokkal a tanulókkal kell versenyezniük, akik nagyobb óraszámban tanulják a tantárgyat. Ennek tudatában reális eredmény, hogy tanulóink jellemzően a középmezőnyben fejezik be a városi versenyeket. Azok között viszont, akik továbbjutottak a megyei fordulóra, olyan diákom is volt, aki 4. helyezést ért el ott. A KMPSZ vetélkedőin jól szerepelnek a tanítványaim, rendre az első tíz között zárják a versenyeket, sőt 2., 3. helyezéseket érnek el. Ezenkívül külföldi megmérettetéseken is részt vesznek: a Nemzetközi Magyar Matematikaversenyen, illetve a Zrínyi Ilona és a Gordiusz Matematikaversenyek országos döntőiben.

– *Önt október 23-án kinevezték a Dayka Gábor Középsiskola igazgatójává. Milyen tervekkel látott neki az iskolaigazgatói munkának?*

– A legfontosabb feladatnak tartom megőrizni a magyar nyelvű oktatást Ungváron, és ezáltal is erősíteni a város magyar közösségét. Emellett igyekszem biztosítani iskolánkban a színvonalas oktatást, és továbbra is megtartani a magyar nyelv, a magyar hagyományok, a magyar öntudat formálását, őrzését szolgáló rendezvényeket.

Lajos Mihály

SZAMBOROVSKYKYNÉ DR. NAGY IBOLYA*

Egy tipikusan szovjet iskola születése

A Nagyberegi Nem Teljes Középiskola létrehozásának rövid története

Interdiszciplináris terület, a helytörténet kategóriájába is sorolható vállalkozás feltárni egy település oktatási intézményének történetét. Erre teszünk kísérletet mi is alábbi tanulmányunkban, bár terjedelmi okokból nem a kezdetektől napjainkig tárjuk az olvasó elé Nagyberég egykori mezőváros református felekezeti iskolájának történetét, csupán az 1944–46 közötti években végbement szovjetesítését, körzeti oktatási intézménnyé történt átalakítását kíséreljük nyomon levéltári források alapján. Bár a fennmaradt írott források sok esetben hiányosak, zömében iskolai dokumentáció maradt ránk, ám a kutatási területünkhöz tartozó hasonló témák korábbi feltárása lehetővé tette számunkra a hiányosságok többségének kiküszöbölését.

A VILÁGTÖRTÉNELEM ALULNÉZETBŐL

Az addig a távolban zajló háborús események akkor kezdtek beszivárogni a falu hétköznapjaiba, amikor 1944. március 19-én a német csapatok megszállták Magyarországot, s március 22-én délután Ungvárra is bevonultak. Antal István vallás- és közoktatásügyi miniszter rendeletére 1944. március 31-ével – a felsőfokú oktatási intézmények kivételével – az országban mindenütt véget ért a tanév. Az I. magyar hadsereg vereséggel végződött kolomeai offenzívája után, április 1-jén Sztójay Döme miniszterelnök rendelete alapján a Tisza vonalától keletre eső területeket – tehát Kárpátalját is – hadművelési területté nyilvánították.¹ Április 7-én a belügyminisztériumban tartott bizalmas értekezleten a jelenlévők szűk körével ismertették az ominózus 6163/1944. BM VII. res. rendeletet,² amelynek értelmében először a VIII. csendőrkerületben – vagyis Kárpátalján – kezdik el az ország teljes „megtisztítását”, a zsidók összegyűjtését.³ A Beregszászi járás zsidóságának gettóba kényszerítése április 16-án kezdődött el,⁴ a sok ezer embert Beregszász városában, a Winkler, a Kont és a Vári⁵ téglagyárakban, valamint az úgynevezett Weisz-tanya gazdasági épületeiben zsúfolták össze.

A nagyberegiek mindennapjait az dúlta még fel, hogy a harci események kézzelfogható közelségbe kerültek, amikor a falutól 8 km-re található Beregszász vasúti nagyállomását⁶ 1944. szeptember 16-án délben a két hullámban végrehajtott szőnyegbombázás szinte teljesen lerombolta.⁷ A szovjet légitámadások egyértelműen jelezték, hogy a falut előbb-utóbb eléri a háború. Állandó és látható magyar katonaság azután jelent meg a faluban, hogy az I. magyar hadsereg parancsnoksága 1944. október 17-én úgy döntött, folytatja a magyar csapatok visszavonását a Tisza mögé.⁸ A viszonylag rendezett visszavonulást biztosító V. hadtest október 23–26. között súlyos védelmi harcokat vívott Szolyva és Munkács térségében a túlerőben lévő, s harckocsikkal is megerősített szovjetekkel.⁹ Az intézkedés szerint Nagyberegnél a 16. gyalogos hadosztály utóvéd zászlóalja állomásozott.¹⁰ A szovjet csapatok október 26-án kora délután egy átkaroló hadművelet eredményeként egyszerre érték el a települést Munkács és Beregszász felől.¹¹

Nagyberég református közössége ekkoriban a korhoz képest viszonylag modern, nagy és kifejezetten oktatási célokra emelt iskolaépülettel rendelkezett,¹² illetve hat választott és rendes kinevezéssel rendelkező tanítója volt.¹³

AZ OKTATÁSI INTÉZMÉNY SORSA A HÁBORÚ SODRÁBAN

Ahogy azt fentebb már említettem, a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezésére 1944. március 31-ével Nagyberegen is véget ért a tanév és április 1-jén kiosztották a bizonyítványokat.¹⁴ Az iskola bezárta kapuit, mivel a vidék hadművelési területté lett nyilvánítva.

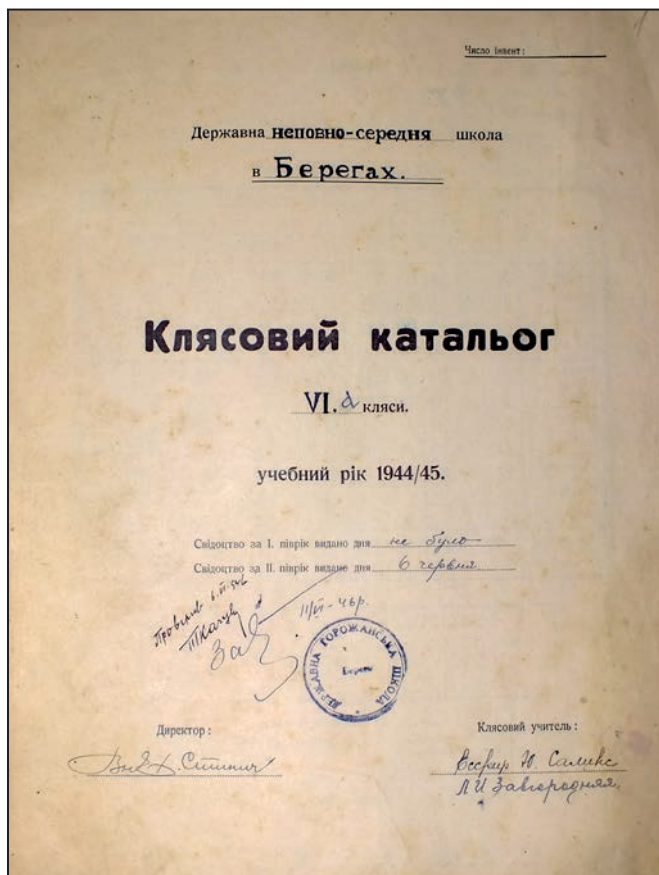
A Kárpátaljai Területi Állami Levéltárban (KTÁL) hiányosan fennmaradt dokumentumokból¹⁵ az azonban egyértelműen kitűnik, hogy bár kelet felől rohamosan közeledett a front, az 1944/45-ös tanévet – igaz, nem szeptember 1-jén, hanem 11-én, de – megkezdtek „istentisztelettel és évnyitó ünnepélyvel.”¹⁶ Ám miután a magyar kiugrási kísérlet sikertelenül végződött, s az I. magyar hadsereg parancsnoksága úgy döntött, a magyar csapatokat a Tisza mögé vonja vissza, abba kellett hagyni a tanítást. Nagyberegen az éppen csak megkezdett 1944/45-ös tanévben az utolsó tanítási nap (29 nappal az iskolakezdés után) október 17., kedd volt.¹⁷

Egy héttel később a falut megszállták a szovjet csapatok, és segítségükkel nagyon gyorsan lezajlott a községi előljáróság cseréje.¹⁸ Mindeközben nemcsak Nagyberegen, de egész Kárpátalján igen eseménydús napok követték egymást, hisz a csehszlovák és a szovjet hatalom egymásnak feszült. 1944. november 13-án a IV. Ukrán Front vezérkara parancsot adott ki, hogy háromnapos munkára köteles jelentkezni minden hadköteles magyar és német nemzetiségű kárpátaljai férfi.¹⁹ 19-én megalakult Kárpátontúli Ukrajna Kommunista Pártja, 26-án pedig Munkácson Kárpátontúli Ukrajna Népi Bizottságának első kongresszusán kimondták „Kárpátontúli Ukrajna Szovjet Ukrajnával történő újraegyesülését”. Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa 1944. december 5-én létrehozott egy 17 fős közoktatási megbízotti hivatalt Pedagógiai Bizottság néven, amely átvette az iskolaügyek irányítását a Néptanács közművelődési osztályától.²⁰ A bizottság élén Ivan Kercsa professzor állt, aki 6. számú rendelkezésében arra szólította fel a pedagógusokat, hogy jelentkezzenek korábbi iskoláikban és kezdjék meg a tanítást.²¹ Ugyanezen a napon a 7. számú határozatban rendelkeztek az idegen kiadványok elkobzásáról.²² Ennek értelmében minden nép-, közép- vagy szakiskola igazgatósága záros határidőn belül köteles volt újraleltározni könyvállományát, s abból kivonni, illetve megsemmisíteni minden:

- magyar és német nyelvű tankönyvet;
- magyar és német irodalmat eredeti nyelven és fordításban egyaránt;
- népellenes kiadványt, bármely nyelven és kiadásban;
- magyar revizionista földrajzi térképet;
- népellenes fasiszta illusztrációt és plakátot;
- a magyar helytartó arcképét és mindenkiét, aki Kárpátontúli Ukrajna idegen megszállására emlékeztetett.²³

Megkezdődött tehát az iskolák politikai átvilágítása. Nem volt ez másképpen Nagyberegen sem. Ám a KTÁL beregszászi részlegén a település iskolájáról az 1944/45-ös tanévről csupán a csonka osztálykönyvek maradtak fenn. Arról, hogy konkrétan

*A szerző történész, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

(Forrás: KTÁL 430. fond, 1. opisz, 64. őrzési egység)

mikor és hogyan folytatódott az oktatás a falu egyetlen iskolájában, a megmaradt iratok nem beszélnek. Nincs utalás arra sem, hogy mikor indították újra a tanítást. Azt viszont tudjuk, hogy a közeli Beregszászban november 18-án már újra beiskolázták a tanulókat.²⁴

Eddigi kutatásainkból ugyanakkor tudjuk, hogy a vidéken 1944 késő ősztől berendezkedő szovjethatalom közoktatásért felelős szerve végül is megengedte, hogy a csonkára sikeredett 1944/45-ös tanévet minden iskolában, amelynek nem pusztult el az épülete, az addigi rend szerint fejezzék be. Ám arra, hogy ez Nagyberég vonatkozásában hogyan valósult meg, mind ez idáig nem találtunk írásos nyomot.

Átnézve a beregszászi tanügyi körzetnek a levéltárban jelenleg hozzáférhető 1944. évi iratait, azt tapasztalhatjuk, hogy magyar iskolákról nem találtunk említést, csak ukrán iskolába íratott magyar gyermekekről, meg ukrán és orosz tannyelvű iskolákban dolgozó tanítókról és tanárokról.²⁵ A magyar nyelvű iskolai oktatásról az első említés a Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa által 1945. április 15-én Ungváron kiadott rendeletben olvasható, amely engedélyezte az ukrán népiskolákban magyar párhuzamos osztályok és önálló magyar iskolák megnyitását, amennyiben azt a szülők kérvényezték. A határozat hangsúlyozta, hogy a magyar osztályokba csak és kizárólag magyar nemzetiségű gyermekeket lehetett beiskoláztatni.²⁶ A fentebb említett források arra engednek következtetni, hogy az 1944/45-ös tanévben a magyar nyelven oktató intézményeket a hatalom nem tekintette magáéinak, hisz csak az ukrán tannyelvekről rendelkezett.²⁷ Ennek fényében talán nem véletlen, hogy nem találtunk említést a nagyberegi magyar iskola osztályairól semmit az 1945 őszt megelőző időkből.

A NAGYBEREGI HÉTOSZTÁLYOS ISKOLA „SZÜLETÉSE”

A levéltárban csak az 1945/46-os tanévből maradtak fenn osztálykönyvek, amelyek fejlécén a Державна неповна-середня школа в Берегах felirat áll (amit valahogy így lehetne lefordítani: Nagyberegi Állami Nem Teljes Középiszkola, s ami jelenleg magyarul általános iskolának felelne meg). Az osztálykönyvek egyikén olvasható a nagyberegi iskola első igazgatójának vezetékeve is – Sztinics.²⁸ Az új oktatási rendszer egységesítésének egyik első lépése az iskolák hivatalos bélyegzőjének leírása volt,²⁹ s ennek alapján készült az osztálykönyv borítóján látható pecsét is: a település neve alatt egy ötágú csillag látható. Van még egy érdekesség ezen a pecséten, méghozzá a felirata, mivel ez áll rajta: «Державна горожанська школа Береги», ami magyarul Beregi Állami Polgári Iskolát jelent, miközben ugyanennek a lapnak a legfelső sorában a Nagyberegi Állami Nem Teljes Középiszkola felirat olvasható.³⁰ Az eset nem egyedülálló, mivel eddigi kutatásaink során azt tapasztaltuk, hogy az 1944/45-ös tanévben a magyar nyelven oktató hétosztályos iskolákat továbbra is polgárinak nevezték más településeken is.³¹

Az 1945/46-os tanévet már szeptember 1-jén kezdték és május 17-én zárták. Erről a tanévről a Nagyberegi Református Népiszkola cseh időszakában, az 1933/34-es tanévben tankötelesek névjegyzékét tartalmazó magyar nyelvű naplóban fennmaradt egy érdekes bejegyzés. Ugyanis a 24. lap hátoldalán egy cirill betűs tanköteles-listát találunk, amely 1945. december 31-én lett lezárva. Ez a névjegyzék rengeteg információt tartalmaz azon túl, hogy akkor 285 beiratkozott tanulója volt a nagyberegi iskolának.³² A dokumentum minden kétséget kizáróan bizonyítja, hogy az addig magyar tannyelvű iskolában már 1945-ben ukrán tagozatot nyitottak. Adatkivonással és rendszerezéssel azt is megtudhatjuk, miként oszlottak meg a magyar és az ukrán tagozat diákjai, illetve osztályonként hány tanuló iratkozott be. E szűrés eredménye lett az 1. táblázatba szedett adatsor.

1. táblázat. A Nagyberegi Nem Teljes Középiszkolába beiratkozott tanulók létszám és tagozatok szerinti megoszlása az 1945/46-os tanévben

Osztály	Magyar tagozatra beiratkozottak	Ukrán tagozatra beiratkozottak	Összesen
1.	39	15	54
2.	30	5	35
3.	20	3	23
4.	30	8	38
5.	20	31	51
6.	18	18	36
7.	13	11	24
8.	-	24	24
Mindösszesen:	170	115	285

(Forrás: saját szerkesztés a KTÁL 430. fond, 1. opisz, 55. ügyirat anyagai alapján)

A táblázat számadatait nézve azonnal felmerül a kérdés, miért nincs a magyar tagozaton 8. osztály, miközben az ukránra 24 tanuló iratkozott be? A választ keresve megszürtük az ukrán 8. osztály tanulóinak névsorát lakhely és születési év szerint. Az eredmény egyik szegmensét a 2. táblázat szemlélteti.

2. táblázat. *A Nagybereggi Nem Teljes Középiskola ukrán tagozatú 8. osztályos tanulójának születési év szerinti megoszlása az 1945/46-os tanévben*

Születési év	Tanulók száma	Életkoruk 1945-ben
1921	2	24
1924	3	21
1926	1	19
1927	7	18
1928	2	17
1929	1	16
1930	3	15
1931	4	14
Év nélkül	1	-
Mindösszesen:	24	

(Forrás: saját szerkesztés a KTÁL 430. fond, 1. opisz, 55. ügyirat anyagai alapján)

A település szerinti megoszlás pedig a következőképpen alakult:

- Alsóremete = 20 fő,
- Felsőremete = 1 fő,
- Hmelnik = 3 fő.

Vagyis a vizsgálat eredményeként kiderült:

– hogy egyetlen 8. osztályos tanuló sem volt nagybereggi;
– illetve hogy míg a magyar 7. osztályos tanulók 12-13 évesek voltak, addig az ukrán 8. osztályban (ahogyan az a 2. táblázatból is kitűnik) 14 éves volt a legfiatalabb és 24 éves a legkorosabb tanuló. Tehát olyanokat vettek fel az ukrán tannyelvű 8. osztályba, akik valamilyen oknál fogva nem fejezték be a népiskolát.

Más szempontból is érdekes ennek a 8. osztálynak a kérdése, mivel a korabeli törvények szerint a Szovjetunióban a nem teljes középiskola akkor hétosztályos általános iskolát jelentett, amelynek a nevét 1947-re módosították egységesen hétosztályos iskolára. Vagyis azoknak, akik általános iskolai végzettséget igazoló bizonyítványt akartak szerezni, valójában a 7. osztályban lett volna a helyük.

Említettük már, hogy ebben a korszakban Nagybereg lakossága anyanyelvét tekintve 98%-ban magyar volt. Ez egy újabb kérdést vet fel: hogyan lehetséges, hogy a település iskolájának:

- a) egyáltalán volt ukrán tagozata;
- b) s az ukrán tagozatban ilyen magas volt a tanulói létszám?

A választ e kérdésre ugyancsak a tankötelesek névjegyzékének elemzése adja meg. Az adatok lakhely szerinti szűrésének eredményét a 3. táblázat mutatja.

3. táblázat. *A Nagybereggi Nem Teljes Középiskola ukrán tagozatára beiratkozott tanulók településenkénti megoszlása az 1945/46-os tanévben*

S/szám	Település neve, ahol a tanulók éltek	Tanulók száma
1.	Alsóremete	49
2.	Felsőremete	24
3.	Nagybereg	10
4.	Beregújfalú	7
5.	Hmelnik	6
6.	Szuhaboronka	4
7.	Lukova	2
8.	Ilnica	2
9.	Beregszász	1
10.	Rakas	1
11.	Lipcsa-Poljana	1
12.	Tiszaújfalú	1
	Mindösszesen:	108

(Forrás: saját szerkesztés a KTÁL 430. fond, 1. opisz, 55. ügyirat anyagai alapján)

A táblázatot nézve újabb kérdés merül fel: a jobbsó cellában szereplő végösszeg miért nem egyezik az 1. táblázat harmadik oszlopának végösszegével, amely az ukrán tagozatra beiratkozottak összlétszámát mutatja? Erre a kérdésre az eredeti névjegyzék újabb szűrése adta meg a választ: mert az egykori névsoriró nem minden ukrán tagozatra beírt gyermek neve után töltötte ki a „melyik településen él” rubrikát. Ez okozta a hét fős eltérést! Az is kiderül a táblázatból, hogy nem nagybereggi gyermekekkel töltötték fel az ukrán tagozatot, hanem elsősorban a mezőváros mindenkorai vonzáskörzetébe tartozó két ukrán/ruszin ikertelepülés – Alsó- és Felsőremete iskolaköteleseiből.

Az adatok rendszerezésének eredményeként nyert információkat vizsgálva felmerül, hogy miért nem alkalmazta az új hatalom e két szláv település, Alsó- és Felsőremete esetében Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa 1945. július 20-i 63138-V/1945. számú rendeletének 2. pontját, amely szerint „minden helységben új iskolát kell nyitni, ahol nem kevesebb, mint 20 iskoláskorú gyermek él”.³³ Az adatok azt mutatják, hogy Alsóremetén (49 tanuló) és Felsőremetén (24 tanuló) is meghaladta az iskoláskorúak száma a rendeletben megszabott iskolaalapítási határt. Vajon miért utaztatták inkább mindennap ezeket a gyerekeket a második vagy harmadik falu iskolájába? Netalán a nagybereggi iskola nemzetiségi összetételét óhajtották „felhígítani”?

A fennmaradt levéltári forrásokból sikerült részlegesen rekonstruálni a tanulói létszámokat és az osztálytanítók nevét.

Amit még tudni lehet a Nagybereggi Hétoosztályos Iskoláról, az az, hogy az 1945/46-os tanév második felében Sztincin igazgató helyére egy Lengyel Ivan nevű, ugyancsak ukrán/ruszin ember került. A következő, 1946/47-es tanévet a közoktatásban már Kárpátalján is a teljes szovjetesítés éveként könyvelhetjük el. Magyar tannyelvű iskolában egészen 1956-ig nem lehetett érettségi bizonyítványt szerezni, mivel nem engedélyezték középiskolák nyitását. A Nagybereggi Hétoosztályos Iskola hivatalosan 1953. augusztus 16-án kapta meg az engedélyt a középiskolává minősítésre.³⁴ A magyar tanulók érettségihez addig csak ukrán tannyelvű középiskolában juthattak, amelyből a Beregszászi járásban összesen egy volt, magában Beregszász városában.³⁵

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Publikálatlan források

A magyar párhuzamos osztályok és iskolák nyitásáról. A beregszászi körzet tanfelügyelőjének 1050/1945. számú, 1945. május 3-án kelt rendelete. Lásd: KTÁL P-2595. fond, 1. opisz, 4. ügyirat, 27. lap

A munkahely-igénylési kérvény benyújtásáról. Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa 1944. december 29-én kelt 40.02.I-IV. szám alatti határozata. Lásd: KTÁL P-2595. fond, 1. opisz, 4. ügyirat, 3. lap

Az 1944/45. tanév befejezéséről. A beregszászi körzet tanfelügyelőjének 1086/1945. számú rendelete. L.: KTÁL P-2595. fond, 1. opisz, 4. ügyirat, 28. lap

Az iskolai bélyegzők szövegéről és formájáról. A beregszászi körzet tanfelügyelőjének 23/1945. számú rendelete. L.: KTÁL P-2595. fond, 1. opisz, 4. ügyirat, 1. lap

Az ország területének egy részén a különleges közigazgatási szabályok életbelépéséről. A m. kir. Minisztérium 1944. évi 1440. számú rendelete, a Budapesti Közlöny 1944. április 14-i, 83. számában jelent meg. Lásd: Rendeletek tára <http://www3.arcanum.hu/rendtar/opt/a090217.htm?v=pdf&a=start> (utolsó letöltés: 2015-12-10)

Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa 26-V-1944. számú rendelete. Lásd: KTÁL P-2595. fond, 1. opisz, 4. ügyirat, 5. lap

KTÁL 430. fond (A nagybereggi református elemi népiskola iratai), 1. opisz, 1–91. ügyiratok

Lásd a KTÁL 433. fondját: Берегівська горожанська школа

KTÁL P-2595. fond, 1. opisz, 4. ügyirat

Részletintézkedés a Tisza mögé történő visszavételre. Hadtörténelmi Levéltár, II. Fond, 1652. főcsoport (A m. kir. 16. gyaloghadosztály iratai).

4. táblázat. A Nagyberegi Nem Teljes Középfiskola tanítói és az osztálylétszámok az 1945/46-os tanévben

Oszt.	Magyar tagozat osztálytanítója	A tanulók létszáma	Az adatok ügyirat-száma	Ukrán tagozat osztálytanítója	Az adatok ügyirat-száma
1.	Husztai Margit	39	78. és 81., ^a	Kovács Ilona (okt. 4-ig) Cseresnya Mihajlo (márc. 21-ig) Helevan Marija	81
2.	Sztinics Rozália	30	82	?	
3.	Husztai Margit	24	85	?	
4.	Főri József	34	86	?	
5.	?	?		Sztadnik I. M.	81., ^a
6.	Felcak Anna	21	91	?	
7.	?	?		?	
8.	nem volt			?	

(Forrás: saját szerkesztés a KTÁL 430. fond, 1. opisz táblázatban jelzett ügyiratai alapján)

Архів Управління Служби Безпеки України в Закарпатській області / Ukraina Biztonsági Szolgálat Kárpátaljai Megyei Főosztályának Levéltára, 7. fond, C-54. ügyirat.

Приказ №18 по Бережской СШ от 16 августа 1953 г. // Книга приказов №1 директора школы по вопросам кадров за 1952–1955 гг., листок 12.

Korabeli sajtócikkek

Вісник Народної Ради Закарпатської України / Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsának Közlönye/ 1944. december 15.

KOVÁCS Judit: Körzetünk iskolaügye a tanév elején. Vörös Zászló, II. évf., 71. (80.) szám. 1946. szeptember 1.

Постанова НРЗУ // Молодь Закарпаття, 29 липня 1945 р.

Szakt munkák, tanulmányok, cikkek

BALOGH Sándor: Sorsüldözötték. Galéria Kiadó, Ungvár–Budapest, 1992.

BOTLIK József: Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján II. A Magyarországhoz történt visszatérés után 1939–1945. Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke, Nyíregyháza, 2005.

FEDINEC Csilla: A rendszerváltás Kárpátalja oktatásügyében 1944–1945-ben. Pánsíp, 1997/3.

KARSAI László: A végső döntésképtelenség. Századok, 148. évf. 2014. 1. szám.

Magyar Zsidó Lexikon. Szerk.: Ujvári Péter, 1929. 109. o. A kötet HTML változata elérhető: <http://www.elib.hu/04000/04093/html/index.htm> (utolsó letöltés: 2015-12-10)

MOLNÁR Judit: A zsidók utazásának korlátozásától korlátlan deportálásukig. Századok, 148. évf. 2014. 6. szám.

SZAMBOROVSKYNÉ NAGY Ibolya: A szovjet hatalom megjelenése és berendezkedése Beregszász magyar iskoláiban (1944–46). Történelmi vázlat. Acta Academiae Beregsasiensis, 2016.

UNGVÁRI Krisztián: Mesterterv? A deportálások döntési mechanizmusa. Századok, 149. évf. 2015. 1. szám.

JEGYZETEK:

¹ A m. kir. Minisztérium 1944. évi 1440. számú rendelete, amely Az ország területének egy részén a különleges közigazgatási szabályok életbe lépéséről címet kapta, a Budapesti Közölny 1944. április 14-i, 83. számában jelent meg. L.: Rendeleték tára <http://www3.arcanum.hu/rendtar/opt/a090217.htm?v=pdf&a=start> (ut. letöltés: 2015-12-10)

² Karsai László szerint a rendeletet a németek készítették, s csak átadták azt a magyar szerveknek. Erről bővebben lásd: KARSAI László: A végső döntésképtelenség. Századok, 148. évf. 2014. 1. szám, 195. o.

³ MOLNÁR Judit: A zsidók utazásának korlátozásától korlátlan deportálásukig. Századok, 148. évf. 2014. 6. szám, 1358. o.

⁴ UNGVÁRI Krisztián: Mesterterv? A deportálások döntési mechanizmusa. Századok, 149. évf. 2015. 1. szám, 28. o.

⁵ Beregszászban téglagyárat a Kont, a Winkler és a Vári családok alapítottak. Utóbbi családot a két világháború között Vári Sándor képviselte, aki 1928-ban téglagyárosként Beregszász város zsidó hitközségének elnöke volt. Erről lásd: Magyar Zsidó Lexikon. Szerk.: Ujvári Péter, 1929. 109. o. A kötet HTML változata elérhető: <http://www.elib.hu/04000/04093/html/index.htm> (ut. letöltés: 2015-12-10)

⁶ Beregszász vasúti nagyállomására jelentős szerep hárult az élelmiszer- és hadianyag-szállítás szempontjából.

⁷ BALOGH Sándor: Sorsüldözötték. Galéria Kiadó, Ungvár–Budapest, 1992. 6. o. (a továbbiakban: BALOGH 1992)

⁸ BOTLIK József: Közigazgatás és nemzetiségi politika Kárpátalján II. A Magyarországhoz történt visszatérés után 1939–1945. Nyíregyházi Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszéke, Nyíregyháza, 2005. 243. o.

⁹ Uo. 244. o.

¹⁰ Hadtörténelmi Levéltár (HL) II. Fond, 1652. főcsoport (A m. kir. 16. gyaloghadosztály iratai), Részletintézkedés a Tisza mögé történő visszavételre, 2. lap

¹¹ Архів Управління Служби Безпеки України в Закарпатській області / Ukraina Biztonsági Szolgálat Kárpátaljai Megyei Főosztályának Levéltára (a továbbiakban: UBSZKHL) 7. fond, C-54. ügyirat, 1. lap

¹² A falu- és egyházközösség 1907-ben épített egy öt elemi iskolai tanteremből, illetve egy óvodai helyiségből álló új iskolaépületet.

¹³ KTÁL 430. fond, 1. opisz, 75. ügyirat, 6-7. lapok

¹⁴ KTÁL 430. fond, 1. opisz, 58–61. ügyiratok

¹⁵ Ezek zömmel a Nagyberegi Református Elemi Népiskola látogatási és mulasztási könyvei.

¹⁶ KTÁL 430. fond, 1. opisz, 74. ügyirat, 55. lap

¹⁷ Lásd: Uo., 70, 72–75. ügyiratokban

¹⁸ Talán nem érdeketlen megjegyezni, hogy az 1941-es népszámlálás adatai szerint Nagyberg lakosságának 98%-a magyar anyanyelvűnek vallotta magát, a falu vezetésében mégsem kaptak helyet.

¹⁹ Nagyberegről 326 férfit vittek el a parancs alapján, akik közül 33-an soha nem térhettek már haza.

²⁰ FEDINEC Csilla: A rendszerváltás Kárpátalja oktatásügyében 1944–1945-ben. Pánsíp, 1997/3. 32. o.

²¹ A határozat szövegét lásd: Вісник Народної Ради Закарпатської України /Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsának Hírmondója/ 1944. december 15. 14. o.

²² Uo.

²³ Висщя, Таміла. Три сходинок до самоствердження. Освіта, трудова і громадянська діяльність жінок Закарпаття. Ужгород, Ліра, 2006. с.190.

²⁴ Erről bővebben lásd: SZAMBOROVSKYNÉ NAGY Ibolya: A szovjet hatalom megjelenése és berendezkedése Beregszász magyar iskoláiban (1944–46). Történelmi vázlat. Acta Academiae Beregsasiensis, 2016.

²⁵ A Kárpátontúli Ukrajna Néptanácsa 1944. december 29-én kelt 40.02.IV. szám alatti határozata A munkahely-igénylési kérvény benyújtásáról. L.: KTÁL P-2595. fond, 1. opisz, 4. ügyirat, 3. lap

²⁶ A beregszászi körzet tanfelügyelőjének 1050/1945. számú, 1945. május 3-án kelt rendelete A magyar párhuzamos osztályok és iskolák nyitásáról, L.: KTÁL P-2595. fond, 1. opisz, 4. ügyirat, 27. lap

²⁷ A beregszászi körzet tanfelügyelőjének 1086/1945. számú rendelete Az 1944/45. tanév befejezéséről. L.: KTÁL P-2595. fond, 1. opisz, 4. ügyirat, 28. lap

²⁸ KTÁL 430. fond, 1. opisz, 78. ügyirat, 2. lap

²⁹ A beregszászi körzet tanfelügyelőjének 23/1945. számú rendelete Az iskolai bélyegzők szövegéről és formájáról, L.: KTÁL P-2595. fond, 1. opisz, 4. ügyirat, 1. lap

³⁰ KTÁL 430. fond, 1. opisz, 78. ügyirat, 2. lap

³¹ L.: a KTÁL 433. fondját: Берегівська горожанська школа

³² KTÁL 430. fond, 1. opisz, 55. ügyirat, 28. lap

³³ Постанова НРЗУ // Молодь Закарпаття, 29 липня 1945 р.

³⁴ Приказ №18 по Бережской СШ от 16 августа 1953 г. // Книга приказов №1 директора школы по вопросам кадров за 1952–1955 гг., листок 12.

³⁵ KOVÁCS Judit: Körzetünk iskolaügye a tanév elején. Vörös Zászló, II. évf., 71. (80.) szám. 1946. szeptember 1. 2. o.

DANCS GYÖRGY*

Vértanúság a haza és a nemzet szolgálatában

*Báró Perényi Zsigmond élete és szerepe a reformkorban,
valamint az 1848–49-es forradalomban és szabadságharcban*

Az 1848–49-es szabadságharc jelentősebb eseményei és következményei mindannyiunk előtt ismertek. Tudjuk, kik voltak jeles alakjai, emlékezhetünk tetteikre, kiállításukra. Gyászoljuk a vértanúhalált halt hősokeket, a csatamezőn elesetteket, a megtorlás áldozatait. Minden régió, település számára különösen fontosak az életükkel, tevékenységükkel hozzájuk kötődő történelmi személyiségek. Vidékünkön, Kárpátalján, ezen belül Nagyszőlösön báró Perényi Zsigmond, a reformkor egyik kimagasló alakja, a kiállításáért mártírhalált halt nemzeti hős mindenképp emblematikus alakja történelmünknek.

A Perényiek régi, nagy múltú család, amelynek birtokai voltak szerte Északkelet-Magyarországon, többek között a mai Kárpátalja területén, az akkori Ugocsa, Bereg és Ung megyékben is. Első ismert ősiük Dobos János fia, Dobos Orbán volt, aki 1240-ben II. Andrásról kapta meg az Abaúj vármegyei Perén birtokot (régies nevén Prini), amelynek nevét fel is vette a család. Az évszázadok során egyaránt kikerült a familiából nádor, országbíró, koronaőr, főajtónálló, főpohárnokmester, főasztalnokmester, főrendiházi elnök, több katolikus püspök, főispán, székely gróf. A család két fő ágát tartják számon, a báróit és a nádorit. Ugocsa vármegyében a nagyszőlősi birtokot 1399-ben kapta meg Perényi Péter Zsigmond királytól a török ellen vívott harcokban nyújtott segítségével. A Perényiek kezére került Nyaláb-vár a család tulajdonában a térség egyik kiemelkedő műveltségi központjává vált, amelyben Komjáthy Benedek magyarra fordította Pál apostol leveleit. Munkáját 1533-ban Krakkóban nyomtatták ki, és ezt tartjuk az első teljes szövegében magyar nyelvű nyomtatott könyvnek.

Báró Perényi Zsigmond a család ma már Beregszászhoz tartozó Beregszász-Végardóban álló kúriájában született 1783. november 18-án. Zsigmond édesapja, báró Perényi István 1780-ban Bereg megye táblabírája volt, 1805–1809 között Ung vármegye főispáni helytartója és hétszemélyes táblai ülnök. Édesanyja Horváth Éva bárónő volt. Szülei gyerekkorától kezdve a legjobb nevelésben és tanítatásban részesítették. Elsőként a nagyszombati convictusba adták, majd Kassán jogi tanulmányokat folytatott. Joggyakorlatait Pesten, majd Pozsonyban folytatta. Tanulmányai befejeztével visszakerült a családi birtokra. Ekkor Beregszászban (Beregszász-Végardóban) lakott, Nagyszőlősre csupán ugocsai birtokainak igazgatása végett látogatott el.

Perényi Zsigmond hivatali pályáját 1808-ban kezdte Bereg megye főjegyzői tisztségének betöltésével. Az 1808-as országgyűlésen még Ung megye követeként vett részt, 1811-ben viszont már Bereg megye követe, ez évben másodalispán is lett, majd 1814-től Bereg megye alispánja. Legfőbb céljának tekintette, hogy a rendszeresen megadóztatott nép helyzetén segítsen, kezdettől fogva támogatta az örökváltás és a jobbágyterhek enyhítését.

Az 1825–27-es országgyűlésen is ott volt. A Főrendiház tagjaként is ott lehetett volna Pozsonyban, azonban – bár nem egyedülálló, de mégiscsak rendhagyó módon – a megyei képviselőlet

tartotta előrébbvalónak. Valószínűleg az Alsótábla politikai keretei között érzett nagyobb lehetőséget a fejlődés előmozdítására. Többször felszólalt az alkotmány védelmében, a magyar nyelv, a nemzeti kultúra, tudomány érdekében. Kiemelten fontosnak látta az ifjúság magyar nyelvű nevelését. Ezt támasztja alá Széchenyi egyik naplóbejegyzése is, amelyben leírja, hogy milyen „*a magyar szívet gerjesztő beszédet tartott*” ezekről Perényi 1825 szeptemberében.

Perényi Zsigmond hírneve az országgyűlést követően tovább nőtt, amit Kölcsey Ferenc meghívása is bizonyít a Szatmár vármegyei tisztújításra készülve. Perényi ismerte Kölcsey munkásságát, amely többek között Bay Györgyön, Bereg megye főszolgabíróján keresztül jutott el hozzá.

József nádor tisztelte Perényit hazafiasságáért és annak ellenére, hogy az ellenzékiek soraiban volt, mégis közhivatalt kínált fel számára. Ezzel az országgyűlés berekesztése után a báró kilépett a politizálás megyei keretei közül. 1827–1829 között a „rendszeres munkálatokat” (operátumok) ellátó bizottság tagja volt. A bizottság, bár komoly eredményeket a modernizálás érdekében nem tudott elérni, de javaslatai a vármegyék közgyűlései elé kerülve a polgári reformok vitaindító anyagaivá váltak.

1830-ban elfogadta a Magyar Királyi Helytartótanácsnál felkínált állást, s a katonaság ellátásával foglalkozó tartományi bizottság aligazgatója lett. A Helytartótanács gyakorlatilag az ország legfőbb kormányzati szerve volt. A báró azért fogadhatta el a hivatalt, mert úgy érezte, ezekben az időkben egyre inkább teret nyernek az országban azok az erők, amelyek az ország és a nemzet fennmaradásáért és fejlődéséért küzdenek, nem mellesleg az anyagi helyzete javulását is remélhette ettől. Regisztrálhatóan megnövekedett a báró vagyona és presztízse is. Erről tanúskodik birtokainak gazdasági fejlődése. Ezekben az időkben építették fel a dédai timsógyárat, amely a környéken lévő két bányából származó timkövet dolgozta fel. A gyárban évente kb. 3200–3500 mázsa jó minőségű timsót gyártottak.

A Helytartótanácsnál töltött hivatali ideje alatt tört ki Magyarországon a kolerajárvány. 1830-ra érte el a kolera Magyarország határait Oroszország felől, Galicián keresztül, s 1831-ben jelentősen elterjedt az országban. A Helytartótanács királyi biztosokat jelölt ki az egyes régiók élére, hogy a járványt feltartóztassák, a szükséges védelmi és ellátási feladatokat irányítsák. Perényi Zsigmond a Galiciával határos terület, Máramaros, Ugocsa és Szatmár vármegye élére kinevezett királyi biztos lett. Minden lehetséges módon igyekezett a járvány terjedését megelőzni, de az csakhamar eljutott Magyarországon belső területeire is.

Az 1832–1836-os országgyűlésen Perényi születési jogon vett részt a Felsőtábla munkájában, a liberális ellenzék tagjaként. Az abszolutizmussal szemben védelmezte a rendi alkotmányosságot, de támogatta az Alsótábla társadalmi kezdeményezéseit is.

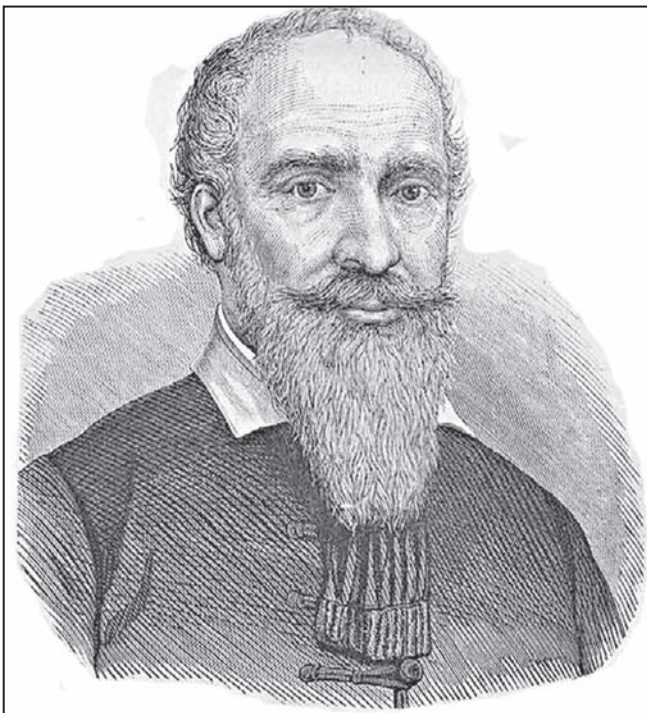
1834-ben a közigazgatási pályát felcserélte az igazságszolgáltatással. Kinevezték a Hétszemélyes Tábla bírájává. A Hétszemélyes Tábla volt a korabeli legfelső bírói fórum.

* A szerző a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola történelemtanára

Részt vett Wesselényi Miklós és Kossuth Lajos perének fellebbviteli tárgyalásában. Wesselényi esetében a felmentésre, Kossuth perében pedig a legenyhébb büntetésre szavazott.

1835-ben megkapta Ugocsa megye főispáni tisztjét, annak ellenére, hogy az országgyűlésben az ellenzék oldalán szerepelt. 1835-ben az újonnan megalakult Magyar Tudományos Akadémia is igazgatótanácsának tagjává választotta. Az MTA oldalán ma is látható a Holló Barnabás készítette dombormű, amely az 1825–27-es országgyűlés legfontosabb alakjait ábrázolja.

Az 1839–40-es diétán is részt vett, de az 1843–44-es országgyűlésen volt a legaktívabb Perényi. Támogatta a magyar nyelv hivatalossá tételét, kiállt a szabad királyi városok elavult rendszerének rendezése mellett, támogatta az

Perényi Zsigmond arcképe a Vasárnapi Újságban (1871)

Alsótábla ellenzéki feliratait, szorgalmazta a vallási viszálykodás megszüntetését, kiállt a lelkiismereti szabadság mellett. Fontosnak tartotta a közlekedési viszonyok fejlesztését. Úgy gondolta, hogy ez az egyik legfőbb kerékkötője a megye gazdasági és kereskedelmi helyzetének. A hivatalviselővel szembeni általános ellenzéki bizalmatlanság ellen is sikra szállt, sőt igyekezett megvédeni a főispáni méltóságot is. Mint vallotta, „mert én ugyan főispán vagyok, de soha meggyőződésemet a kormánynak nem adtam el, és a kormánynak nézetét ott pártolom, ahol igaza van”.

Az Apponyi-kormány adminisztrátori rendszerének kiépítése következtében, valamint az országgyűlési tevékenysége miatt, illetve a hétszemélyes táblai teendőire hivatkozva felmentették Perényit Ugocsa megye főispáni tisztségéből.

1847-ben részt vett az Ellenzéki Nyilatkozat kiadását előkészítő tanácskozáson. A Nyilatkozat követelte a felelős kormány kinevezését, a köztelherviselést, a népképviselést, a törvény előtti egyenlőség bevezetését, a kötelező örökváltság elrendelését és az ösiség eltörlését. A tervezett miniszterjelöltek között rendre szerepelt Perényi neve. A terjesztett röpiratok igazságügyminiszter-jelöltként, majd Batthyány a király személye körüli miniszteri pozícióban látta volna szívesen. Végül nem vállalta a miniszterséget.

Az országgyűlés Felsőházának másodelnöke lett, Majláth György elnök távollétében vezette azt. Tagja volt az Országos Honvédelmi Bizottmánynak, rendszeresen számolt be a hadi helyzet alakulásáról. Követte az országgyűlést és a kormányt Debrecenbe, Szegedre, majd Aradra is. Perényi a kezdetektől támogatta Kossuthnak a Habsburg-ház trónfosztására vonatkozó indítványát. 1849. április 24-én Almásy Pál képviselőházi alelnök, Szacsavay Imre képviselőházi jegyző mellett a Felsőház másodelnökeként aláírásával hitelesítette a Függetlenségi Nyilatkozatot. Báró Perényi Zsigmond nem kívánta a forradalmat, de miután elkerülhetlenné vált, inkább kész volt meghalni, mintsem a haza iránti hűtlenséggel kivonni magát belőle.

Az augusztus 13-ai világsi fegyverletétel után a Bohus-kastélyban tartóztatták le és Pestre szállították. 1849.

október 24-én reggel Szacsavay Imre képviselőházi jegyzővel és Csernus Manó miniszteri tanácsossal együtt végezték ki a pesti Újépület falai mellett. Gyászolta családját, a külföldön bujdosó és a hazában maradt minden hazafi. Kossuth Lajos ezt írta róla: „Neked, te kimagasló alak, ki abból az időből egyedül állasz, neked leborulok emléked előtt... Mesterem!”

Perényi Zsigmond holtteste a budapesti józsefvárosi temetőben nyugszik. Sírjára később magas, keresztet mészáló síremléket állítottak ezzel a felirattal: „Itt nyugszik Perényi báró Perényi Zsigmond, kinek 1849-ik év október 24-én, reggeli 6 1/2 órakor; vigasztalhatatlan neje és egyetlen fia legnagyobb fájdalomra e világot elhagyni KELLETT! Áldás és béke hamvainak!”

Ennek a párját ritkító életútnak hozzá nem méltó módon vetettek véget. Személye talán valamelyest a háttérbe szorult manapság a korszak többi kimagasló alakjához képest, de szülőföldjén máig őrzik emlékét. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség az 1848–49-es szabadságharc áldozatait, az aradi vértanúk gyásznapiján megemlékezéseit a nagyszülősi Perényi-szobornál és a Beregszász-Végardóban található Perényi-kastélynál tartja.

KÖZOKTATÁS

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség lapja

Főszerkesztő: Kacsur Gusztáv

A szerkesztőbizottság: Orosz Ildikó (elnök), Benedek Imre, Dobsa Aranka, Nagy-Dajka Enikő, Nagy Sándor, Szilágyi Lajos

Tördelőszerkesztő: Fábrián Zoltán

Olvasószerkesztő: Riskó Márta

Fotók: MTI, KMPSZ, Kárpátalja hetilap

Kiadja a KMPSZ megbízásából a Kálvin Nyomda (90202 Beregszász, Kossuth tér 4.)

Felelős kiadó: Orosz Ildikó

Lapengedély száma: ЗТ №64, **Példányszám:** 2000

Levelezési cím: 90202 Beregszász,

O. Kobljanszka u. 17. Tel.: (+380-31-41)-2-37-47

web: www.kmpsz.uz.ua **e-mail:** info@kmpsz.uz.ua

Megjelenik a BETHLEN GÁBOR ALAP TÁMOGATÁSÁVAL

A szerkesztőség nem feltétlenül ért egyet a lapban megjelenő szerzői véleményekkel. A publikációkban közölt tényekért minden esetben a szerző viseli a felelősséget. A beérkező kéziratok közlésének és szerkesztésének jogát fenntartjuk, visszaküldésüket nem vállaljuk.

Освіта (на угорській мові)

Засновник і видавець: Закарпатське угорськомовне педагогічне товариство

Рєєстраційне свідоцтво: ЗТ №64 від 20.03.1995.

Віддруковано: П.п. Лац Чілла Степанівна
М. Берегово, пл. Кошшута 4. Тираж: 2000

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség 2018–2019. évi eseménynaptára

Nº	A rendezvény megnevezése	Jelentkezési határidő	A megyei döntő dátuma	A megyei döntő helyszíne	Osztály	Kezdeti idő k-e. i.
1.	Karádi László helyesírási verseny	2019. 01. 19.	2019. 01. 26.	II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai magyar Főiskola 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	5–11.	10 ⁰⁰
2.	Földrajzvetélkedő	2019. 01. 26.	2019. 02. 02.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	6–11.	10 ⁰⁰
3.	Természetrajz-vetélkedő	2019. 01. 26.	2019. 02. 02.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	5.	10 ⁰⁰
4.	Szent-Györgyi Albert kémiavetélkedő	2019. 02. 02.	2019. 02. 09.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	7–11.	10 ⁰⁰
5.	Zrínyi Ilona matematikaverseny (A MATEGYE Alapítvány szervezésében)	2018. 11. 20.	2019. 02. 15.	Bereg szási magyar iskolák	2–11.	14 ⁰⁰
6.	Informatikavetélkedő – Felhasználói kategória 5., 6., 7. osztály – Programozói kategória 9., 10., 11. osztály	2019. 02. 09.	2019. 02. 16.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	5–7. 9–11.	10 ⁰⁰
7.	Kazinczy szép- kijjtési verseny	Járás középöntők: 2019. 01. 12–02. 16. Ungvári járás: Nagydobronyi Középiskola Munkácsi járás: Derceni Középiskola Beregszászi járás: Beregszászi Kossuth Lajos Középiskola Nagyszőlősi járás: Tiszaújfalvi Középiskola Felső-Tisza-vidék: Viski Középiskola	2019. 02. 23.	Nagydobronyi Középiskola 89436 Nagydobrony Kisdobronyi u. 131. Tel.: 0-22-71-43-21; 022714316; 0-22-71-43-17	7–11.	10 ⁰⁰
8.	Informatikavetélkedő – Felhasználói kategória: 8., 9., 10., 11. osztály	2019. 02. 16.	2019. 02. 23.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	8–11.	10 ⁰⁰
9.	Margittai Antal biológiavetélkedő	2019. 02. 23.	2019. 03. 02.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	6–11.	10 ⁰⁰
10.	Terebesi Viktor matematikai emlékverseny	2019. 03. 09.	2019. 03. 16.	Beregszászi Kossuth Lajos Középiskola 90202 Beregszász, Bohdan Hmelnickij u. 18.	3–6.	10 ³⁰
11.	Geőcze Zoárd matematikaverseny	2019. 03. 09.	2019. 03. 16.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	7–11.	10 ³⁰
12.	Idegennyelv-vetélkedő (angol)	2019. 03. 16.	2019. 03. 23.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	5–11.	10 ⁰⁰
13.	Idegennyelv-vetélkedő (német)	2019. 03. 23.	2019. 03. 30.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	5–11.	10 ⁰⁰
14.	„Átal mennék én a Tiszán...” népdaléneklési verseny	2019. 03. 23.	2019. 03. 30.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	1–11.	10 ⁰⁰
15.	Költészet napi szavaló- verseny	Járás középöntők: 2019. 02. 25–03. 25. Ungvári járás: Szürtei Középiskola Munkácsi járás: Csongori Általános Iskola Beregszászi járás: Beregszászi 6. Sz. Általános Iskola Nagyszőlősi járás: Tiszaújfalvi Középiskola Felső-Tisza-vidék: Aknaszlatinai Középiskola	2019. 04. 11.	Nagyberegai Középiskola 90242 Nagybereg, II. Rákóczi Ferenc u. 161/a.	7–9.	10 ⁰⁰
16.	Ukrán nyelv- és irodalomvetélkedő	2019. 04. 01.	2019. 04. 06.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	5–11.	10 ⁰⁰
17.	Győrffy István fizikai emlékverseny	2019. 04. 06.	2019. 04. 13.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	7–11.	10 ⁰⁰
18.	Szórványban élők szavalóversenye	2019. 04. 27.	2019. 05. 04.	Szolyva	1–11.	10 ⁰⁰
19.	Történelemvetélkedő	2019. 04. 27.	2019. 05. 04.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	5–11.	10 ⁰⁰
20.	Szórványban élők szavalóversenye	2019. 05. 04.	2019. 05. 11.	Aknaszlatinai Bolyai János Középiskola 90575 Aknaszlatina, Leningrádi u. 18., Tel.: 0-2-34 56-075	1–11.	10 ⁰⁰
21.	Drávai Gizella nyelvhasználati verseny	2019. 05. 04.	2019. 05. 11.	Beregszászi 6. Sz. Általános Iskola 90202 Beregszász, Sevczenko u. 25.	3–8.	10 ⁰⁰
22.	„Édes anyanyelvünk” nyelvhasználati verseny	2019. 05. 04.	2019. 05. 11.	II. Rákóczi Ferenc KMF 90202 Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.	9–11.	10 ⁰⁰
23.	Gyermekszínház találgatója	2019. 05. 11.	2019. 05. 18.	Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház, 90202 Beregszász, Munkácsi út 1.	1–11.	10 ⁰⁰
24.	Máramarosi informatikavetélkedő	2019. 11. 02.	2019. 11. 09.	Aknaszlatinai Bolyai János Középiskola 90575 Aknaszlatina, Leningrádi u. 18. Tel.: 0-2-34 56-075; 56-318	10–11.	10 ⁰⁰
25.	Szedlák Ferenc matematikai emlékverseny	2019. 11. 16.	2019. 11. 23.		7–11.	10 ⁰⁰
26.	Szórványvidéken oktatók konferenciája; 2019. február 22–24. Helyszín: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.					11 ⁰⁰
27.	Óvodapedagógusok konferenciája; 2019. április 12–13. Helyszín: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.					10 ⁰⁰
28.	Művészeti Iskolákban Oktató Pedagógusok Konferenciája; 2019. május 4. Helyszín: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.					11 ⁰⁰
29.	Irka gyermeknap; 2019. május 24. Helyszín: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, Kossuth Lajos tér 6.					11 ⁰⁰
30.	Kárpátaljai magyar iskolák központi tanévnyitó ünnepsége; 2019. szeptember 7. Helyszín: Csongori Református Templom					10 ⁰⁰